

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΖ'

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1939

ΑΡΙΘ. 32-33

Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ.κ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ

Εἰς τὰ εἰρηνικὰ Γράμματα τοῦ Μακαριωτάτου Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ.κ. Χριστοφόρου, ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει αὐτοῦ εἰς τὸν Πατριαρχικὸν καὶ Ἀποστολικὸν Θρόνον τοῦ Ἁγίου Μάρκου.

Μακαριώτατα Πάπα καὶ Πατριάρχα τῆς Μεγάλης Πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ πάσης Ἀφρικῆς, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητῆ ἀδελφῆ καὶ συλλειτουργῆ Κύριε Χριστοφόρε, τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ἀρχαίῳ στοιχοῦσα ἔθει τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος, εὐσεβείας καὶ φιλαδελφίας πλήρη ἡ γερασμία Ἀυτῆς Μακαριότης ἐξέπεμψεν ἡμῖν Γράμματα εἰρηνικὰ τῇ 26ῃ Ἰουλίου τοῦ ἐνεστῶτος σωτηρίου ἔτους χρονολογούμενα, τὴν ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον Ἀποστολικὸν καὶ Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας αἰσίαν αὐτῆς ἄνοδον ἡμῖν ἐξαγγέλλουσα, ἅμα δὲ καὶ τὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν καὶ τὴν τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ παραδόσεων τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀκριβῆ τήρησιν ἐπαγγελλομένη, ἵνα ἡ κοινωνία τῆς πίστεως τὴν ἐν ἀγάπῃ κοινωνίαν ἀρραγῆ καὶ ἀσάλευτον διαφυλάτῃ.

Ταῦτα εὐφροσύνης πνευματικῆς ἐνέπλησαν ἡμᾶς πρῶτον μὲν, ὅτι κατὰ τὴν πρόσφατον χρεΐαν τοῦ θρόνου διὰ τῆς εἰς Κύριον ἐκδημίας τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου Ἀυτῆς κυροῦ Νικολάου, πρωθιεράρχου συνετοῦ καὶ πολλὰς καὶ χρησίμους τῇ Ἐκκλησίᾳ προσενεγκόντος ὑπηρεσίας, ἐπὶ τὸ πηδάλιον τοῦ ἱεροῦ σκάφους τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας ἠεία βουλή καὶ χάριτι κληθέντα ὀρώμεν κυβερνήτην ἐπάξιον τῆς διαδοχῆς τοῦ εἰς Κύριον ἐκδημήσαντος Πατριάρχου. Εἶτα δὲ χαίρομεν βλέποντες διαφαινόμενον ἐν τοῖς Γράμμασιν Ἀυτῆς πνεῦμα ὀρθῆς πίστεως καὶ ζήλον, ὃν ἔχει, ὑπὲρ ἐνότητος καὶ εὐσταθείας τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ.

Κατὰ ταύτην τὴν καλὴν ὁμολογίαν πιστεύουσα καὶ πολιτευομένη ἡ γερασμία Ἀυτῆς Μακαριότης κέκληται στηρίζει κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τὸ λογικὸν Ἀυτῆς ποιμνιον καὶ εἰς νομὰς σωτηρίους καθοδηγῆσαι, τὴν δὲ διαπιστευθεῖσαν Ἀυτῇ πρεσβυγενῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς ὕψος ἀναγαγεῖν καὶ τὸν ἀνά μέσον τῶν ἀδελφῶν

Ἐκκλησιῶν ἱερὸν τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος δεσμὸν στερεὸν καὶ ἀρρηκτον διατηρῆσαι, κυρῶσαι δὲ τὴν ἀγάπην, ἧς ἄνευ ἀτελῆ εἶναι πάσης ἐντολῆς ἐργασίαν αὐτὸς ἡμῖν ὁ Κύριος διωρίσατο. Εἰ δὲ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ τῆς ἀγάπης οὐδὲν πρᾶγμα σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον, τῆς δὲ ἐνότητος τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης οὐδὲν τιμιώτερον, πολλῷ μᾶλλον χρῆζομεν τούτων εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς, καθ' οὓς ἐν μέσῳ παγίδων πολλῶν διαβαίνομεν καὶ ἐπὶ ἐπάλξεων πόλεων περιπατοῦμεν, τῶν δὲ πάλοι αἰρέσεων τὸ ἀντίθεον θράσος διεδέξαντο αἱ τοῦ αἰῶνος τούτου πλάναι ἀνθρώπων, οἷ, ὀλίγην αὔραν δεξάμενοι τοῦ ἀερίου πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, πασῶν τῶν ἀληθειῶν καὶ ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ ἔξαργοι ἐγένοντο, καί, καιροῦ λαβόμενοι, τὴν πολλῷ καμάτῳ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων σπαρείσαν εὐσεβείαν ταῖς παρ' ἑαυτῶν πονηραῖς διδασκαλίαις πειρῶνται ἐκριζῶσαι, καὶ ταύταις τὴν ἐνότητα κατατεμεῖν.

Ἐν πᾶσι τούτοις εὐχάριστον ἡμῖν καὶ παρήγορον ὅτι, ὡς ἀπὸ τῶν Γραμμάτων Ἀυτῆς εἰκάζομεν, ἡ γερασμία Ἀυτῆς Μακαριότης κύριον ἔξει μέλημα σὺν τῇ ἐπιμελῇ καὶ φιλοτίμῳ καλλιουργείᾳ τοῦ ἰδίου πνευματικοῦ ἀμπελῶνος καὶ πᾶσαν ἐν ἀνάγκῃ ἐπιδείξασθαι σπουδὴν εἰς τὸ συνεργάζεσθαι μετὰ τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν ἐν ζητήμασιν ἐγκαίρου καὶ κοινῆς ἐπιδοσόμενοις μελέτης καὶ ἐπιλύσεως πρὸς οἰκοδομὴν μὲν τῶν πιστῶν, πρὸς ἀσφάλειαν δὲ καὶ ἀποκατάστασιν τῆς σαλευομένης εἰρήνης καὶ ἐνότητος ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ. Οὐδένα γὰρ λανθάνει, ὅτι ἡ ἐπ' ἔσχάτων τῶν χρόνων νομοεργὴ καὶ ἄνευ ὁμοφώνων συνεννοήσεως ὑπὸ μιᾶς ἐκάστης τῶν Ἐκκλησιῶν λύσις κοινῶν καὶ τὴν ὅλην μίαν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐνδιαφερόντων ζητημάτων πολλὴν τὴν σύγχυσιν ἐπήνεγκε ταῖς ἐπὶ μέρος Ἐκκλησίαις καὶ τὴν ἐνότητα αὐτῶν διασπᾶσαι ἐκινδύνευσε.

Διὰ ταῦτα οὐ μόνον τὰς ἀδελφικὰς διὰ τῶν ἀπαντητικῶν ἡμῶν τῶνδε γραμμάτων προσφέρομεν τῇ γερασμίᾳ Ἀυτῆς Μακαριότητι συγχαρητήριους προσρήσεις ἡμῶν τε καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἅμα χαρὰν ἐν ἡμῖν ἔχομεν καὶ πεποιθήσιν ἀκλόνητον ὅτι ἡ ἀδελφικὴ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν ἐπικοινωνία τῇ εἰλικρινεῖ συμπράξει τῆς γερασμίας Ἀυτῆς Μακαριότητος ἐπὶ μᾶλλον συσφιγγομένη καρποφορώτεραν καταστήσει τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς κοινῆς αὐτῶν ἀποστολῆς, τοὺς δὲ πρωθιεράρχας καὶ Ἱεράρχας τῶν Ἐκκλησιῶν στηρίζει, ἵνα πάντες σῶσι στύλοι καὶ ἑδραῖώματα τῆς ἀληθείας, στερεώματα πί-

στεως, φύλακες πατρῶν θεσμῶν, νεωτεροποιίας ἐχθροί, ἐν ἑαυτοῖς δεικνύντες τὸ παλαιὸν τῆς Ἐκκλησίας σχῆμα, ὡς ἀπὸ τινος ἱεροπρεποῦς εἰκόνας, τῆς ἀρχαίας καταστάσεως, τὸ εἶδος τῆς ὑπ' αὐτοῖς Ἐκκλησίας διαμορφοῦντες. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχηγὸς καὶ θεμελιωτὴς τῆς πίστεως ἡμῶν Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δὴ τῇ Αὐτῆς γερασμία Μακαριότητι τὴν κραταιὰν Αὐτοῦ ἀντίληψιν εἰς εὐδόκιμον ἐπέτελεσεν τῆς ὑψηλῆς διακονίας, ἵνα θεαρέστως ποιμάνῃ τὸν ἐμπιστευθέντα Αὐτῇ περιούσιον λαὸν καὶ στηρίξῃ μὲν τὰ σαθρά, ἐπεγείρῃ δὲ τὰ νωθρά, πάντα δὲ τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος μετακοσμήσῃ πρὸς τὸ εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ.

Ἐφ' ᾧ φιλήματι ἀγάπης κατασπαζόμενοι τὴν ὑμετέραν φίλην Μακαριότητα διατελοῦμεν

τῆς Ὑμετέρας γερασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Αὐγούστου 1939

ΑΜΙΑΚΑ Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΙΕΡΩΣΥΝΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΝ

[2]

β) Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος μέχρι σήμερον.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος αἱ μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας σχέσεις τῶν Ὀρθοδόξων ἦσαν καλὰ καὶ φιλικαί, δὲν εἶχον ὅμως προχωρήσει εἰς οὐδὲν σημεῖον βαθύτερον καὶ ἐτέλουσι οἰοεὶ ὑπὸ ἡρεμίαν, περιριζόμενοι εἰς φιλικὰς ἐκδηλώσεις ἐπ' εὐκαιρία ἐπισκέψεων Ἀγγλικανῶν ἐν Ἀνατολῇ καὶ Ὀρθοδόξων ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ Ἀμερικῇ. Ἡ ἐν Βορείᾳ Ἀμερικῇ ἰδίᾳ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία (ἢ ἐπιλεγομένη Protestant Episcopal Church) ἐδέιχθη, μακρὰν πάσης προπαγανδιστικῆς ἢ προσηλυτιστικῆς ἐνεργείας ἢ διαθέσεως, πατριώτατα καὶ φιλοστοργότατα πρὸς τοὺς κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος πολυπληθεῖς ἐργατικούς μετανάστας Ἕλληνας καὶ λοιποὺς Ὀρθοδόξους, ἐξ ὧν μεταγενεστέρως ἀπετελέσθησαν αἱ σήμερον ἀνθοῦσαι ὀρθοδόξοι κοινότητες καὶ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀμερικῆς καὶ δὲν παρέλειψεν, ἐν συνεννοήσει πρὸς τὰς οἰκείας ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς καὶ ἐλαχίστους τότε ἐν ἀρχῇ ὀρθοδόξους κληρικούς ἐν Ἀμερικῇ, ἀπὸ τοῦ νὰ παρέχῃ πᾶσαν εὐκολίαν καὶ ὑποστήριξιν ἐν τῇ ξένῃ ἐκείνῃ χώρᾳ πρὸς ἴσχυον καὶ ἡρεμον ἐγκαταστασιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ. Ἀκριβῶς τότε διάφοροι ἱερεῖς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, παρ' ὧν οἱ ἀνευ ἱερέων Ὀρθόδοξοι καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἕλληνες μετανάσται ἐζήτουν μυστήρια καὶ ἱερατικὰς πράξεις, ἐζήτησαν τὴν πρὸς τοῦτο γνώμην (τῷ 1902) καὶ ἄδειαν τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου, ἕπου φυσικῶς ἀνεκινήθη τὸ ζή-

τημα, ἐξ ἀφορμῆς τῶν αἰτήσεων τούτων τῶν Ἀγγλικανῶν, τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν, ὅτε ὁ Ἀνδρούτσος ἔγραψε τὴν διατριβὴν αὐτοῦ περὶ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἐξ ἐπόψεως Ὀρθοδόξου (Κ/πολις 1903).

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία σήμερον ἐν Ἀμερικῇ διὰ αὐτῆς τὰ τμήματα (Ρωσικὰ, Ἑλληνικὰ, Σερβικὰ, Σερβικὰ, Ρουμανικὰ, Ἀλβανικὰ, Βουλγαρικὰ) ἀποτελεῖ λόγῳ ἀριθμοῦ καὶ ἀπὸ τινος καὶ μορφῆς καὶ ὀργανώσεως μίαν ἀπὸ τὰς σημαντικώτερας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ. Ἄν δὲ ποτε, καὶ θὰ γίνῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸ προσεχές μάλιστα μέλλον τὰ διάφορα ταῦτα τμήματα ἀφομοιωθῶσι πρὸς ἄλλη καὶ παραχθῇ ἐξ αὐτῶν μία ἐνιαία Ἀγγλόφωνος αὐτὸς κέφαλος Ἀμερικανικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν Ἀμερικῇ, αἱ δυνατότητες διὰ τὴν ἐπιβολὴν αὐτῆς ἐν μεγάλῃ αὐτῇ χώρᾳ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῆσων τὴν τὰ πράγματα εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῆσων τὴν γίστην σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ σημερινὴ καὶ μέλλουσα θέσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ. Διὰ τὸν ἱστορικὸν ἐρευνητὴν τοῦ μέλλοντος ἡ ἀποτελέσει εὐχάριστον καὶ εὐγνώμονα ἐκπληξιν, ὅτι πρῶτη ἀφετηρία καὶ ὠθησις ὅλης ταύτης τῆς ἀληθοῦς καταπληρσοῦσης ἡδὴ ἐξελίξεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ ὑφείλεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἴτε θετικῶς εἴτε ἀρνητικῶς, εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, ἥτις, διάφορον τυχόν στάσιν ἐναντι τῶν ἀπλοϊκῶν ὀρθοδόξων μεταναστῶν τηροῦσα, θὰ συντελεῖ εἴτε εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν εἴτε εἰς τὴν ἀληθινὴν φυτοζῶαν τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν Ἀμερικῇ. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοῖται ἢ παραγνωρίζηται ἐκ μέρους τῶν Ὀρθοδόξων, νὰ ἀποτελῇ δὲ καὶ τοῦτο ἓνα ἐκ τῶν πολλῶν τίτλων τῆς καὶ φιλικῆς διαθέσεως ἐναντι τῆς Ὀρθοδοξίας τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Αἱ ἐκεῖ ἐν ἀρχῇ καὶ μεταγενεστέρως μέχρι σήμερον ἀναπτυχθεῖσαι σχέσεις φιλίας καὶ προσεγγίσεως τῶν Ἀγγλικανῶν μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων ἀποτελοῦσιν ἕτερον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τοῦ ζητήματος, εἰς τὸ ὅποσον εἶναι ἀδύνατον δι' ἔλλειψιν χώρου καὶ χρόνου, νὰ εἰσελθῶμεν, τὸ ὅποσον ὅμως μνημονεύομεν ὡς σπουδαιότατην κατεχόν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαφῆς καὶ τελικῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Ὁ Μέγας Πόλεμος (1914—18) ἔδωκε νέαν ἀφορμὴν σπουδαίων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐπαφῶν καὶ προσεγγίσεων καὶ ἐδημιουργήθη ἕκτοτε περίοδος σχέσεων φιλικῶν καὶ βαθυτέρων καὶ ἐπιστημονικώτερας ἐρεύνης τῶν κατ' αὐτῶν καὶ ἐτέθησαν σκοποὶ προσεγγίσεως αὐτῶν ἐπὶ τελικῇ αὐτῶν ποτὲ ἐνώσει, ὡς οὐδέποτε ἄλλοτε πρότερον. Αἱ νέαι ἐπαφαὶ συνεχίζονται ἐν μεθοδικώτερω καὶ συστηματικώτερω πλέον πνεύματι τὰς γενομένας ἐπὶ Λουκίουρου καὶ μετέπειτα προσπαθείας.

Ἡδὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πολέμου ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἐπεδείξατο συγκινούσαν ἀγαθὴν διάθεσιν ἐναντι ἐνὸς τμήματος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς λίαν ἐμπερίστατον, λόγῳ τῆς ἐθνικῆς καταστάσεως, εὐρισκόμενον θέσιν. Ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία, ἥτις ἠκολούθησε τὴν τύχην τοῦ ἐκπατρισθέν

τος σερβικού έθνους, εϋρε σπουδαίαν υποστήριξιν και περίθελψιν εν Ἀγγλίᾳ. Οἱ νεκροὶ ἐξόριστοι φοιτηταὶ τῆς Θεολογίας και κληρικοὶ εϋρον σπουδαίαν περίθελψιν εν Ἀγγλίᾳ και οὐ μόνον παρεσχέθη εἰς αὐτοὺς εἰδικὸς ναὸς πρὸς τελεσιν τῶν τῆς λατρείας τῶν, ἀλλὰ και εν εἰδικῷ οἰκοτροφείῳ εν Ὁξφόρδῃ διετηροῦντο ἱκανοὶ νεαροὶ σέρβοι φοιτηταὶ και θεολόγοι, ἐξ ὧν οἱ σπουδαιότεροι σημερινοὶ Ἱεράρχαι τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, διατρεφόμενοι και συντηρούμενοι και σπουδάζοντες δωρεάν και ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν σέρβων κληρικῶν, ὡς τοῦ τότε ἀρχιμανδρίτου Νικολάου Βελιμίτσοβιτς, νῦν Ἐπισκόπου, ὅστις ἔγινε περιδότητος εν Ἀγγλίᾳ διὰ τὰ εν τοῖς Ἀγγλικανικοῖς ναοῖς κηρύγματά του, ὁ ἅμβων τῶν ὁποίων παρεχωρήθη εϋγενέστατα εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν.

Κατὰ τὸ 1918 ἡ παρουσία τότε εν Ἀγγλίᾳ και Ἀμερικῇ τῆς ὑπὸ τὸν τότε Μητροπολίτην Ἀθηνῶν Μελέτιον ἀποστολῆς εἰς Ἀμερικὴν πρὸς διευθέτησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων τῶν ἐκεῖ Ἑλληνικῶν κοινοτήτων, ἧς ἀποστολῆς τὰ θεολογικὰ μέλη ἦσαν ὁ τότε Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (ὁ μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν) και ὁ γράφων, ἔδωκεν ἀφορμὴν σπουδαίας συζητήσεως τῶν Ἀγγλικανικῶν κύκλων και σημαντικῆς μετ' αὐτῶν ἐπαφῆς.

Παρὰ τὴν πολεμικὴν κατάστασιν, ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, τότε εν Ἀμερικῇ ὅσον και εν Ἀγγλίᾳ, ἀπέδωκεν ἐξαιρετικὰς τιμὰς εἰς τὴν ἀποστολὴν και τὸν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς Μητροπολίτην Μελέτιον, ὠργανώθησαν δὲ εν τῷ General Theological Seminary τῆς Ν. Ἰόρκης, εν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Oxford και εν τῷ Westminster Abbey συσκέψεις διακεκριμένων Ἀγγλικανῶν θεολόγων (Hall Ἀμερικῆς και Headlam, Palmer και ἄλλων Ἀγγλίας) μεθ' ἡμῶν, καθ' ἃς συνεζητήθησαν εν πλάτει αἱ ὑφισταμέναι μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν διαφοραὶ και ἐτέθησαν οἰνεὶ αἱ θέσεις πασῶν τῶν μετὰ ταῦτα ἐπακολουθησασῶν συζητήσεων ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων. Λαβὼν ὁ ἴδιος μέρος εἰς τὰς συζητήσεις ταύτας ἐπέισθη εν ἰδίᾳ ἀντιλήψεως οὐ μόνον διὰ τὸν διακατῆ πόθον τῶν Ἀγγλικανῶν διὰ τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ και διὰ τὴν ἀδολον και ἀνυπόκριτον αὐτῶν διάθεσιν και τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἐξηγηθῶσιν ὀρθῶς εν πνεύματι καθολικῷ τὰς ὑπαρχούσας μετὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας διαφορὰς και νὰ παραδεχθῶσιν ἀνεπιφυλάκτως τὰς ὑφ' ἡμῶν δεδομένας ἀληθεῖς ὀρθόδοξους ἐξηγήσεις ὡς πρὸς ζητήματα τὰ ὅποια ἐκ παρεξηγήσεων φαίνονται αὐτοῖς ἀτυμβίβιστα ἐκ πρώτης ὄψεως πρὸς τὴν παλαιὰν καθολικὴν χριστιανικὴν ἀποψιν, ὅπως τὸ ζήτημα τῆς προσκυνήσεως και τιμῆς, ἧς ἀπολαμβάνουσι παρ' ἡμῶν τὰ ἅγια λείψανα και αἱ ἱεραὶ εἰκόνας.

Ὁ παρακολουθῶν τὰς συζητήσεις ταύτας και τὰς μετέπειτα γενομένας διαπραγματεύσεις δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ νὰ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας εἶναι ὄντως ἀξία σεβασμοῦ και ἰδιαιτέρας προσοχῆς και νὰ εὐχρηθῇ, ὅπως εν ἴσῳ πνεύματι ἀνωτερότητος γένηται και παρ' ἡμῶν ἀντιληπτὴ ἢ σημα-

σία τῆς ἐνώσεως ἀπὸ τε γενικωτέρας χριστιανικῆς ἐπόψεως και ἀπὸ στενωτέρας ὀρθοδόξου, διότι ὡς πάντες οἱ Ἕλληνες θεολόγοι ὁμολογοῦσιν, ὁ Λυκούργος, ὁ Δαμασκῆς και ἰδίᾳ ὁ Ἀνδρόυτσος, ἡ Ἐκκλησία μας ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκην νὰ υποχωρήσῃ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον εἰς τὰς δογματικὰς αὐτῆς ἀντιλήψεις, ἔχει νὰ ὠφελῆθῃ πολὺ ἐκ τῆς τῶν αὐτῆς ἐνώσεως.

Ἡ κατὰ τὸ 1920 ἔπειτα ἐκδοθεῖσα ἐγκύκλιος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς ἀπάσας τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας περὶ συμπήξεως κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν εϋρε σπουδαίαν ἀπήχησιν παρὰ τῆ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς τὴν εν Lambeth σύνοδον κατόπι προσκλήσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας Randall Davidson παρέστη ἐπίσημος ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Διδυμοτείχου Φιλαρέτου Βαφείδου και τοῦ καθηγητοῦ τῆς εν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς Π. Κομνηνοῦ, τοῦ ἀρχιμανδρίτου Παγώνη και τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Καλλινίκου, ἧτις ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκεῖ παραστάσεώς της ἦλθεν εἰς ἐπανειλημμένας και λίαν ἐνδιαφερούσας συζητήσεις μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν ἐπὶ τῶν ἐπιμάχων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ζητημάτων. Καὶ ἡ μὲν σύνοδος αὕτη τοῦ Lambeth, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 18 ἀποφάσεώς της, ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας της πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἀντιπροσωπείας ταύτης και ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 19 ἀποφάσεώς της, ὅπως συσταθῇ νέα μεγάλη ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπιτροπὴ, ἧτις, ἀποστελλομένη εἰς Λονδῖνον, νὰ συζητήσῃ εὐρύτερον μετὰ παρομοίας ἐξ Ἀγγλικανῶν Ἐπιτροπῆς τὸ ζήτημα τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν ἐπὶ τε πληρεστέρω διακωτισμῷ και ἐπὶ προετοιμασίᾳ στενωτέρας ἐπαφῆς τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἡ δὲ ἐπιτροπὴ ὑπέβαλεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐμπεριστατωμένην και λίαν διαφωτιστικὴν περὶ τῶν εν Ἀγγλίᾳ σχέσεων και ἐπαφῶν της ἐκθεσιν.

Ἡ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἐπίσκεψις εν Ἀγγλίᾳ τοῦ τότε Τοποτηρητοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου Μητροπολίτου Προύσσης Δωροθέου και ὁ θάνατος αὐτοῦ εν Λονδίνῳ ἔδωκε νέαν ἀφορμὴν ἐξαιρετικῶν ἐκδηλώσεων τῶν Ἀγγλικανῶν και τῆς ἐπισήμου Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας και τῆς μετ' αὐτῆς προσεγγίσεως. Δὲν εἶναι δ' ἐκτὸς τόπου ἡ μνεῖα τῆς ἀληθοῦς ἐκστρατείας τῶν ἐκκλησιαστικῶν κύκλων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην (κατὰ τὰς παραμονὰς και ἀμέσως μετὰ τὴν ἔθνηκὴν μας εν Μ. Ἀσίᾳ και Θράκῃ συμφορὰν), περὶ ἀποδόσεως εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον και τὴν ὀρθόδοξον λατρεῖαν τοῦλάχιστον τῆς Ἁγίας Σοφίας, πρᾶγμα τὸ ὅποσον ἐματαιώθη και δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἀλλὰ κυρίως και διὰ τὴν ἀσκηθεῖσαν λυσσώδη ἀντίδρασιν τῶν κύκλων τοῦ Βατικανοῦ παρὰ τῆ ὑπ' αὐτῶν ἐπηρεαζομένη διπλωματία, ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ Ἁγία Σοφία, λόγῳ τῆς ἐπαράτου Ἐνώσεως τῆς Φλωρεντίας, ἦτο παπικὸς ναός!

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, βασισθὲν ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Διδυμοτείχου ἐπιτροπῆς, τῆς γνωστῆς διατριβῆς τοῦ καθηγητοῦ Κομμνηνοῦ, τῆς κατὰ Μάϊον 1922 δημοσιευθείσης γνωστῆς ὁμολογίας πίστεως τῶν Ἀγγλικανῶν κληρικῶν (μεταξὺ τῶν ὑπογραψάντων ταύτην ἦσαν καὶ ὁ πολὺς Gore, ὁ μέγας ἱστορικὸς Fuller καὶ ἄλλοι), καὶ τῆς ὄλης ἐρεύνης τοῦ ζητήματος τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἐξέδωκε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1922 ἀπόφασιν, καθ' ἣν καὶ Ἀγγλικανικαὶ χειροτονίαι τῶν ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, ὡς περιέχουσαι πάντα τὰ ἀπὸ τῆς Ὁρθοδόξου ἐπόψεως ἀπαραίτητα στοιχεῖα πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ «χαρίσματος» τῆς ἱερωσύνης ἐκ τῆς ἀποστολικῆς προερχομένου διαδοχῆς, ἀναγνωρίζονται ὡς κατέχουσαι τὸ ἴδιον κύρος πρὸς τὰς χειροτονίας τῆς παπικῆς, τῆς παλαιοκαθολικῆς καὶ τῆς ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ σχετικῇ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας ἀνακοινώσει τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Μελέτιος ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν εἶναι ἀπόφασις ἐλοκλήρου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις, ἔπως ἀποτελεσθῆ ἤρξει, παρομίας ἀποφάσεως πασῶν τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν, πρὸς ἃς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ καταλλήλων γραμμάτων ἀνεκοίνωσε τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ ταύτην κατ' Αὐγούστον τοῦ 1922, ἀλλὰ τινίζει, ὅτι ὁπωσδήποτε ἀποτελεῖ σπουδαῖον βῆμα πρὸς προσέγγισιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1923 ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ὡς ἀνεκοίνωσεν ὁ Πατριάρχης Δαμιανός, καὶ κατὰ Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὡς ἀνεκοίνωσεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κύριλλος, ἡ Σύνοδος τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου προέβησαν εἰς παρομοίαν ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἥτις ἀργότερον ἐγένετο καὶ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας.

Εἶναι δὲ περιττὸν νὰ τινισθῆ πόσον συνετέλεσεν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγαθῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἡ ἔδρσις τῆς Μητροπόλεως Θυατείρων καὶ συνεπῶς ἡ ἐπιτυχεστάτη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρώην Σχολάρχου τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς Γερμανοῦ Στρινοπούλου ἐκλογή τοῦ ταύτην κατέχοντος Μητροπολίτου. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1925 ἐωρετάσθη ἐν Λονδίῳ κατὰ τὸν πανηγυρικώτερον τρόπον ἡ 1500ῆ ἐπέτειος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, προσεκλήθησαν εἰς τὸν ἐσρατασμὸν ἀντιπρόσωποι πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, οἵτινες παρέστησαν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Φωτίου καὶ Ἱεροσολύμων Δαμιανοῦ, αἱ δὲ ἀθόρμητοι ἐκδηλώσεις τιμῆς καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὑπερέβησαν πᾶν ὄριον ἐκ μέρους τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συναντήσεως πολλῶν καὶ σπουδαίων ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Λωζάνῃ τῷ 1927 διὰ τὴν μεγάλην σύσκεψιν τῆς Παγγριστιανικῆς Ὁργανώσεως Faith and Order, συνήλθον οὗτοι εἰς ἰδιαιτέραν σύσκεψιν καθ' ἣν ἔλαβον χώραν σπουδαιόταται συζητήσεις λίαν ἐπὶ ὀρισμένων σημείων διαφορικαί.

Σπουδαίως δὲ προήγαγε τὴν παρὰ τοῖς Ἀγγλικανοῖς γνώσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς, εἰς νεωτέραν ἐποχὴν, ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς F. Gavin ἐν Ἀμερικῇ διὰ τοῦ περιουσιῶν συγγράμματός του Some Aspects of Contemporary Greek Orthodox Thought, London 1923.

Ἐξ ἀφορμῆς δὲ τῆς νέας συνόδου τοῦ Lambeth τοῦ 1930, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας Randall Davidson προσεκάλεσε πανορθόδοξον ἐπιτροπὴν, ὅπως παραστῆ εἰς τὴν Σύνοδον καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ συζητήσῃ καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν ἐπιμάχων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ζητημάτων. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου, ἐκ τῶν Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ (Οἰκ. Πατριαρχεῖον), τοῦ Μητροπολίτου Βουκοβίνας καὶ Τσεργαουτίου Νεκταρίου (Ρουμανία), τοῦ Ἐπισκόπου Νεδιζάντ Εἰρηναίου (Σερβία), τοῦ Μητροπολίτου Ἐπιφανείας Ἰγνατίου (Ἀντιόχεια), τοῦ Μητροπολίτου Ἰορδάνου (Ἱερσόλυμα), τοῦ Μητροπολίτου Κερκύρας Ἀθηναγόρα καὶ τοῦ ἐν Λονδίῳ Ἀρχιμανδρίτου Κωνσταντινίδου (Ἑλλάς), τοῦ ἐκλελεγμένου Μητροπολίτου Πάφου Ἀρχιμανδρίτου Λεοντίου (Κύπρος), τοῦ ἀρχιμανδρίτου Σάββα Σαβιέτοφφ (Πολωνία), καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ζνεπόλσκυ Παϊσίου (Βουλγαρία), οἱ ὅποιοι, μετὰ τῆς ἐκ σπουδαίων Ἀγγλικανῶν θεολόγων ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἐπισκόπου Gloucester ἐπιτροπῆς, προήλθον εἰς σπουδαιότατας συζητήσεις, αἵτινες ἐπεξετάθησαν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ αἵτινες εἶναι σπουδαιότατης σημασίας διὰ τὴν ἐκφαινομένην ἀγαθὴν ἐν πᾶσι διαθέσιν τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ τῶν φιλευθερωτέρων ἀκόμη τάσεων.

Εἶναι δὲ μεγίστης σημασίας, ὅτι οἱ Ἀγγλικανοί, κατὰ τὰς συζητήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ἐδήλωσαν ἐπισήμως ὅτι «ἡ χειροτονία ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν εἶναι ἀπλοῦς διορισμὸς εἰς ἐκκλησιαστικὴν τινα θέσιν, ἀλλ' ὅτι διὰ τῆς χειροτονίας παρέχεται ἰδιαιτέρον χάρισμα εἰς τὸν χειροτονούμενον, καθιστῶν αὐτὸν ἱκανὸν διὰ τὴν τάξιν τοῦ κλήρου καὶ ὅτι τὸ ἰδιαιτέρον τοῦτο χάρισμα ρητῶς ἀναφέρεται εἰς τὰς εὐχὰς τῆς χειροτονίας καὶ συνεπῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἡ χειροτονία εἶναι μυστήριον»· περαιτέρω δ' ἐδήλωσαν ὅτι «ἡ διατήρησις ἀνοθεύτου καὶ ἀδιακόπου τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς μετ' εὐλαθείας τηρεῖται ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ». Οἱ Ὁρθόδοξοι ἀπεδέχθησαν ἱκανοποιητικῶς τὴν δήλωσιν τῶν Ἀγγλικανῶν, ὅτι ἡ ἱερωσύνη εἶναι μυστήριον καὶ ὅτι ἡ περὶ τούτου αὐθεντικὴ διδασκαλία εὐρηται ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προσευχῶν, συμφώνως τῷ ὅποιῳ δέξιν νὰ ἐρμηνευθῶν τὰ 39 ἄρθρα «Report of the Joint Doctrinal Committee, pp. 53, 60).

Ἐπὶ ἐκτελέσει δὲ τῆς σχετικῆς ἀποφάσεως τοῦ Lambeth τοῦ 1930 ἐκλήθη κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1931 ἡ μεγάλη ὀρθόδοξος ἐπιτροπὴ ἐν Λονδίῳ, ἔπως διαπραγματευθῆ μετὰ τῆς ἐξ Ἀγγλικανῶν ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν διαφερόντων σημείων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ τῶν ἑξῆς: ἐκ μέρους μὲν τῶν Ἀγγλικανῶν οἱ Ἐπίσκο-

ποι του Gloucester (Πρόεδρος), Ἀρχιεπίσκοπος Δουβλίνου, Ἐπίσκοπος Βορείων Ἰνδιῶν, ὁ ἐπίσκοπος του Γιβραλτάρ, ὁ ἐπίσκοπος του Fulham, ὁ Dr. Goudge, ὁ Dr. Grensted, ὁ Dr. Douglas καὶ P. Usher· ἐκ μέρους δὲ τῶν Ὀρθοδόξων ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων (Κων)πόλεως καὶ Ἱεροσολύμων, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινίδης (Ἀλεξανδρείας), ὁ Μητροπολίτης Τύρου καὶ Σιδῶνος (Ἀντιοχείας), ὁ ἐπίσκοπος Νοβιτάδ (Σερβία), ὁ Μητροπολίτης Βουκοβίνης (Ρουμανία), ὁ Μητροπολίτης Πάφου (Κύπρος), ὁ Μητροπολίτης Τρίκκης καὶ Σταγῶν (Ἑλλάς), ὁ Καθηγητὴς Ν. Ἀρσένιφ (Βουλγαρία). Ἡ συζήτησις τῆς Ἐπιτροπῆς περιστράφη περὶ τὰ ἑξῆς ζητήματα: Χριστιανικὴ Ἀποκάλυψις, Ἁγία Γραφή καὶ Ἱερὰ Παράδοσις, τὸ Σύμβολον τῆς Ἐκκλησίας, ἡ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Διδασκαλία, ἡ ποικιλία ἐθῶν καὶ νομίμων τῆς Ἐκκλησίας, ζητήματα σχετικὰ πρὸς τὰ μυστήρια, τὰ δὲ συμπέρασμα, εἰς ἃ κατέληξεν ἡ ἐπιτροπὴ, εἶναι δηλωτικὰ ἰκανῆς συμπτύσεως ἀντιλήψεων ἐπὶ τῶν διαφορῶν τούτων σημείων.

Ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἠθέλησε τὴν ἐξακολουθήσῃ τῆς καλλιέργειας τῶν ἀγαθῶν τούτων σχέσεων, μετὰ συνεννόησιν δὲ τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας Cosmo Lang μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ρουμανίας Μύρωνος (1939 θ.), ἐστάλη κατὰ Μάϊον τοῦ 1939 εἰς Βουκουρέστιον ἐπιτροπὴ Ἀγγλικανῶν ἐκ τῶν Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Δουβλίνου, τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Fulham, τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Γιβραλτάρ, τοῦ κανονικοῦ Bate, τοῦ Dr Douglas, τοῦ Dr Macdonald (Cambridge), τοῦ Dr Gavin (Ἀμερικῆς) καὶ τῶν J. Sharp καὶ P. Usher, ἧτις μετὰ τῆς ἐκ τῶν Ρουμάνων, τοῦ Ἐπισκόπου Caransebes, τοῦ Ἀρχιερέως Τιτου Simedrea, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Scriban καὶ τῶν καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Mihalescu, Gheorghiescu, Gala Galactiou, P. Vintilescu, H. Roventza, V. Ispir, V. Loischita καὶ Θ. Ποπέσκου, συνῆλθον καὶ συνεζήτησαν διὰ μακρῶν τὰ ἑξῆς ζητήματα: Σκοπὸς τῆς συσκέψεως, Μέθοδος αὐτῆς, Ἀποστολικὴ διαδοχὴ καὶ Ἀγγλικανικαὶ χειροτονίαι, ἀναγκαῖότης καὶ χαρακτὴρ τῶν μυστηρίων, ἡ θεία εὐχαριστία ὡς θυσία, ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ βιβλίου τῶν Προσευχῶν καὶ τῶν 39 ἄρθρων, τὰ ἱερὰ μυστήρια καὶ αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι, ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἀνθρώπου, ἡ χριστιανικὴ ζωὴ ὡς προτροπὴ πρὸς τὴν οἰκουμενικότητα. Ἡ συζήτησις ὑπῆρξεν ἐξονυχιστικὴ καὶ διαφωτιστικὴ, ἐξεδόθη δὲ καὶ ἡ σχετικὴ ἔκθεσις τῆς μικτῆς ἐπιτροπῆς περιέχουσα τὰ ἐπὶ πάντων τῶν ζητημάτων τούτων συμπέρασμα. Σχετικῶς πρὸς τὸ ἔγκυρον τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν «ἡ ρουμανικὴ ἐπιτροπὴ ἐδήλωσεν ὅτι ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ συμπέρασμα τῶν εισηγητῶν περὶ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, περὶ τῆς ἱερωσύνης, περὶ τῆς θείας εὐχαριστίας, περὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων γενικῶς, περὶ τῆς παραδόσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰς δηλώσεις τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν, δηλώσει εἰ ὅποια συμφωνοῦν πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁμοφώνως συ-

νιστᾷ εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν» καὶ γενικώτερον «συνεπεῖα τῶν συμφωνιῶν αὐτῶν (ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω σημείων) ἡμεῖς πιστεύομεν, ὅτι προπαρασκευάσθη μία στερεὰ βάση τῶν μελλουσῶν συζητήσεων, κατὰ τὰς ἐποίας θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτευχθῇ μία πλήρης δογματικὴ συμφωνία μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου καὶ Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐποσδῆποτε εἰς αὐτὴν τὴν συσκέψιν ἐπετεύχθη συμφωνία ὡς πρὸς τὴν θείαν εὐχαριστίαν, τὴν ἱερὰν παράδοσιν, τὰ ἅγια μυστήρια καὶ τὴν δικαιοσύνην, συμπεπληρωμένα εἰς πάσας τὰς λεπτομερείας αὐτῶν. Ἡ γνώμη μας εἶναι, ὅτι διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς ρουμανικῆς συσκέψεως ὡς πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ὡς ἔχουσῶν κύρος ἀπὸ ἀπόψεως ὀρθοδόξου, ἡ αὐτὴ σύσκεψις προπαρασκεύασε στερεὰν βάσην διὰ τὴν δογματικὴν συμφωνίαν μεταξὺ τῆς ὀρθοδόξου καὶ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας».

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ρουμανίας, στηριχθεῖσα ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ἐξέδωκε τῇ 20 Μαρτίου 1936 ἀπόφασιν, καθ' ἣν αὐτὴ περιέβαλε διὰ τοῦ κύρους αὐτῆς τὸ ὡς ἄνω συμπέρασμα καὶ τὴν περὶ τούτου συνημμένην σύστασιν τῆς Ἐπιτροπῆς περὶ ἀναγνώρισεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἀνηγγέλθη καταλλήλως εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, κατὰ Φεβρουάριον δὲ τοῦ 1937 ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τῆς Ἀγγλίας ἡ μετὰ τῶν Ρουμάνων συμφωνία ὡς ἀνηγγέλθη δι' ἐπισήμου γράμματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας πρὸς τὸν Πατριάρχην Μύρωνα τῇ 2α Φεβρουαρίου 1937. Πάντα τὰ σχετικὰ πρὸς τὰς συνεννοήσεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν μετὰ τῶν Ἀγγλῶν ἐξέδωκεν ἡ Ρουμανικὴ Ἐκκλησία εἰς ἐπίσημον (καὶ σχετικῶς πολυτελὲς) τεύχος τῷ 1938.

Κατὰ Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Πατριάρχης Μύρων ἐπεσκέφθη ἐν Λονδίνῳ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας καὶ τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, σπουδαία δὲ πάλιν ἐδόθη ἀφορμὴ ἐνθουσιωδῶν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἐκδηλώσεων.

Χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι τὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Μύρωνος τῆς 17 Φεβρουαρίου τοῦ 1939, δι' οὗ ἀναγγέλλει πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὰ τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως τῆς ρουμανικῆς Συνόδου. Τὸ Πατριαρχικὸν τούτο ἔγγραφο μεταξὺ ἄλλων λέγει. «... Αἱ διαισαφηνίσεις αὗται ἔχουσι πρωτεύουσαν σημασίαν, διότι ἀποδεικνύουσι πόσον πολὺ ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἐπλησίασε τὴν Μητέρα Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν φύλακα τοῦ καθάρου θησαυροῦ τῆς Ὀρθοδοξίας. Κατόπιν μᾶς ἡσυχου ἐρμηνείας τῶν ζητημάτων, ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐπιτροπὴ παρεδέχθη α) τὴν Ἁγίαν Ἱερωσύνην μυστηρίων, ὡς ἀνέπτυξεν αὐτὴν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ δ) καθηγρητῆς Dr Mihalescu δ) παρεδέχθησαν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν θείαν εὐχαριστίαν, τὸν τύπον τὸν ὁποῖον ὑπέβαλεν ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἡμετέρων Ὀρθοδόξων θεολόγων γ) ἀνεγνώρισαν ὅτι τὰ 2 σὺν 5 μυστή-

ρια είναι ἑπτὰ, θεμελιωθέντα παρὰ Θεοῦ καὶ ἀναγκαιὰ διὰ τὸν Χριστιανόν, τ. ἔ. παρεδέχθησαν ὅτι τὸ μῦρον, ἢ ἑξομολόγησις, ὁ γάμος, ἢ Ἱερωσύνη καὶ τὸ Εὐχέλαιον, περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὁποίων ὀμιλεῖ ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, εἶναι ὡσαύτως μυστήρια, τὰ ὁποῖα διὰ τινος τρόπου ἑρατοῦ ἐξωτερικοῦ, μεταδίδουσιν εἰς τὸν χριστιανὸν τὴν ἐσωτερικὴν πνευματικὴν χάριν· δ) παραδέχονται, ἔκτος τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὡς θεμέλιον τῆς πίστεως, καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν· ε) διὰ τὴν διόρθωσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτοῦνται ἄχι μόνον sola fide, ἀλλὰ καὶ ἔργα ἀγαθὰ καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνωδὰ τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Κατόπιν τούτου ἡ Ὀρθόδοξος Ἐπιτροπὴ, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ Ἱερὰ Ἐπισκοπικὴ ἡμῶν Σύνοδος, ἀνεγνώρισε τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Βεβαίως τοιαῦτα διαπραγματεύσεις διεξήχθησαν...εἰς περισσότερα μέρη... Φρονῶ δ' ὅμως ὅτι ἡ διδασκαλία αὐτῆ καθωρίσθη ἔτι σαφέστερον ἐν Βουκουρεστίῳ ἢ ἄλλοις...». Προχωρῶν δὲ Πατριάρχης Μύρων συνιστᾷ τὴν ἐν τῷ ζητήματι τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν παρακολούθησιν τῆς Πράξεως τοῦ Ρουμανικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ.

Τέλος ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβουρίας σπουδαίως διὰ τοῦ ζωηροῦ περὶ τῆς ἐνώσεως ἐνδιαφέροντός του ἐνίσχυσε τὴν ἰδέαν τῆς συνεννόησεως καὶ προσεγγίσεως καὶ δι' ἄλλων αὐτοῦ ἐνεργειῶν (περὶ ὧν κατωτέρω), ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς τελευταίας περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου τρέχοντος ἔτους, ὅτε ἐγένετο ἐγκαρδίως δεκτὸς ὑπὸ τοῦ νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσάνθου. Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας ἐπεσεκέσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὅπου ἐγένετο εἰς αὐτὸν φιλοφρονεστάτη ὑποδοχὴ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βενιαμίν, ἐφ' ὅσον διὰ πρώτην φοράν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβουρίας ἐπεσκέπτετο τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, πλὴν ἄλλων φιλοφρονήσεων, περιέβαλε τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ διὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ ἐγκολπίου, ὅπερ ἔδωρῆσατο αὐτῷ. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπισκέψεις ἐτόνισεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τὴν βαθεῖαν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν, ὃν τρέφει πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μας, καὶ ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τὴν θεολογίαν τῆς ὁποίας τρέφει ἀπεριόριστον ἐκτίμησιν, ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ἐπὶ ἐνισχύσει τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Ὅπως ἔχει τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ εἰδικώτερον τὸ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἐκ μέρους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀναγνωρισθὲν μέχρι σήμερον ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπιτραπήτω μοι ἡ παρατήρησις, ὅτι ἐνῶ συμφωνῶ ἀπολύτως, ὡς δειχθήσεται κατωτέρω, μετὰ τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος καὶ θεωρῶ ἀπολύτως ὀρθὴν τὴν ἐκ μέρους τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκ-

κλησίας ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ἣτις θέλει ἀναπτυχθῆ κατωτέρω, δὲν νομίζω ὅτι ἦτο πρόπουσα ἢ διαχειρίσις τοῦ ὄλου ζητήματος τμηματικῶς ἐκ μέρους τῶν διαφόρων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Ζητήματα τοιαύτης σπουδαιότητος, τὰ ὁποῖα, καλῶς λυόμενα, εἶναι δυνατόν—κατὰ τὴν πεποιθήσιν μου—να ὀδηγήσωσιν εἰς τὸ μέγα γεγονός τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, εἶναι ζητήματα ἀφορῶντα γενικῶς ὄλοκληρον τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ὀρισμένα αὐτῆς τμήματα, δὲν νομίζω δ' ὅτι λέγων τοῦτο θλίγω τὴν ἐπὶ μέρους αὐτοτέλειαν τῶν ἐπὶ μέρους αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Βεβαίως τὰ γενόμενα οὐκ ἀπογίνονται καὶ ἀπαξ τὸ ζήτημα ἐλύθη, ὡς ἐλύθη, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν οὐδὲ νὰ πείσωμεν τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἀποφανθείσας Ἐκκλησίας νὰ ἀνακαλέσωσι τὰς ἀποφάσεις των, μέχρις οὗ ἀποφανθῶσι καὶ αἱ λοιπαί, ἵνα ἔπειτα ἐνιαία παρουσίασθῇ ἡ ἀπόφασις τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἐφ' ὅσον τοιοῦτό τι θὰ ἦτο ἀδύνατον, θὰ ἔπρεπε πράγματι καὶ αἱ μὴ εἰσέτι ἀποφανθεῖσαι Ἐκκλησίαι νὰ σπεύσωσι νὰ ἀποφανθῶσι ἐπὶ τοῦ ζητήματος μετ' ἰδίαν ἐκάστης τούτων ἔρευναν ἐπ' αὐτοῦ, διὰ νὰ τεθῇ ὅμως δι' αὐτοῦ τέρμα ἐπὶ τῆς παραφωνίας, ἣν παρουσιάζει ἡ κεχωρισμένως ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων ἀπόφανσις. Ἄν δὲ πρόκειται νὰ ἐξακολουθήσωσιν αἱ διαπραγματεύσεις ἐπὶ περαιτέρω προαγωγῇ τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν μετὰ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς προσεγγίσεως καὶ τελικῆς αὐτῶν ἐνώσεως, αἱ ἐπιστημονικαὶ ἔρευνοι καὶ αἱ διοικητικαὶ ἐνεργεῖαι τῶν διαφόρων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πρέπει νὰ συντονίζονται τοῦ λοιποῦ οὕτως, ὥστε νὰ λαμβάνωνται ἀπὸ κοινοῦ ἀποφάσεις τὴν σημασίαν ἔχουσαι διὰ τὴν μέλλουσαν θέσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῷ Χριστιανικῷ κόσμῳ. Δὲν εἶναι δ' ἀνάγκη νὰ σκέπτεται τις τὸ τυχὸν δύσκολον τῶν τοιούτων συνεννοήσεων διὰ τὸ σχεδὸν τὸ γε νῦν ἀδύνατον συγκλήσεως οἰκουμενικῆς (ἢ γενικῆς Ὀρθοδόξου) συνόδου, καθ' ὅσον μετὰ συνεννόησιν πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διὰ γραμμάτων ἢ καὶ ἀποστολῶν, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξέτασις καὶ ἔρευνα τῶν ζητημάτων δι' ἐπιτροπῶν διορθοδόξων, τὰς γνώμας τῶν ὁποίων λαμβάνουσαι πρὸ ὀφθαλμῶν αἱ ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίαι δύνανται νὰ προέρχωνται εἰς σχετικὰς ἀποφάσεις. (Πρβλ. Report of the Joint Doctrinal Commission...Between the Anglican and the Eastern Orthodox Churches Loudon 1932, Ν. Δαμαλᾶ, περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον, Λονδίνον 1867, J. A. Douglas, The Relations of the Anglican Churches With the Eastern Orthodox, London 1921, X. Ἀνδρούτσου, τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικῶν χειροτονιῶν ἐξ ἐπόψεως Ὀρθοδόξου, ΚΠολις 1903, Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν Χειροτονιῶν, Ἱεροσόλυμα 1925. Ἰωάννου Μεσολωρᾶ, Συμβολικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Τόμος Β', Ἀθήναι 1904, σ. 336, Νικολάου Ἀμβράζη, Δοκίμιον περὶ Ἐνώσεως τῶν Ἀγγλικανῶν Ἐπισκοπιῶν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου, Ἀθήναι 1891,

τοῦ αὐτοῦ Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, Ἀθήναι 1902, Π. Κομνηνοῦ, Συμβολαί εἰς τὰς προσπάθειάς περὶ Ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, Αἱ Ἀγγλικανικαὶ Χειροτονίαι (Κων)πολις 1921), Κ. Δυοδουνιώτου, περὶ τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τοῦ Κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν Χειροτονιῶν, Ἀθήναι 1932, Ἐκθεσις Ἀλεξάνδρου Δουκούργου πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον καὶ ἀλληλογραφία Πατριαρχῶν πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντερβούριας «Ἐδαγγελικὸς Κήρυξ» 1870. Βιβλίον Κοινῆς Προσευχῆς (Ἑλληνικὴ ἐπίσημος μετάφρασις τοῦ Common Prayer Book 1923) Lambeth Conference 1930, London 1930, G. K. Bell, Documents of Christian Unity, Oxford 1924. Conference of Bishops of the Anglican Communion, July 5th to August 7th, 1920, London 1922, The Terms of Intercommunion, 1921, Anglican Orders (Bull of Leo XIII and Answer of the Archbishops of England), London 1932, Report of the Conference at Bucarest, June 1st to June 8th 1935, London 1936; W. C. Emhardt, T. Burgess and R. F. Lan, The Eastern Church in the Western World, London 1928; Conferentia Romana Orthodoxa Anglicana, Tinuta la Bucuresti 1-8 Junie 1935, si calatoria Patriarch Miron in Anglia, Bucarest 1938; A. Lowndas, Vindication of Anglican Orders, New York 1900; A. Riley, Birbeck and the Russian Church, London 1913; A. Stanley, Lectures on the History of the Eastern Church, New York 1862, F. Gavin, Some Aspects of Contemporary Greek Orthodox Thought, London 1923; H. G. Romanoff, Sketches of the Rites and Customs of the Greco-russian Church, London 1868; W. Adeney, The Greek and Eastern Churches, New York 1908; Ch. Gore, Roman Catholic Claims, London 1905; H. Egerton, England and Rome, The Faith Press 1910; W. Manning, The Call to Unity, New York 1920; F. Hall, Christian Reunion in Ecumenical Light, London 1930; A. Masson, The Church of England and Episcopacy, Cambridge 1914; H. A. Wilson, The Anglican Communion, Past, Present and Future, London 1929; A. P. Forbes, An Explanation of the Thirty Nine Articles, London 1906; A. Palmer, Notes of a Visit to the Russian Church, London 1882; A. C. Headlam, The Doctrine of the Church and Christian Reunion, London, 1922 (5th Edition); The Church of England, London 1925 (2nd Edition); C. Gore, The Church and the Ministry, London 1936 (4th Edition); The Holy Spirit and the Church, London 1924; Wakeman, History of the Church, London 1924 (8th Edition); P. E. Shaw, The Early Tractarians and the Eastern Churches, London 1930, τοῦ αὐτοῦ American Contacts, With the Eastern Churches 1820-1870, Chicago, 1937 (ἴδε καὶ σχετικὴν βιβλιοκρισίαν ἐν «Ἀναπλάσει», τόμ. ΝΑ', ἀριθ. 5, Μάϊος 1938, σελ. 66 κ. ἐ.),

J. Lacey, The Anglo-catholic Faith, London 1926; Lecture on the Church of England ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Southwork, Dr. Parsons (ἦν γενομένη ἐν Ἀθήναις τὴν 19ην Φεβρουαρίου περίπου 1938, ἐγὼ δ' ἴδιος μετέφρασα καὶ προσλόγησα, δημοσιεύσας ταύτην ἐν τῇ «Ἀναπλάσει» 1938), Ἱ. Καρμίρη, Ὁρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμός, Ἀθήναι 1937, Γ. Ν. Ἀνδρούτσου, Συμβολικὴ 1930.

4) Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι

Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικαὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως διὰ τὸ περὶ οὗ πρόκειται ζήτημα τῶν σχέσεων τῆς Ἀγγλικανικῆς μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, εἶναι αἱ σχέσεις τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰς κοινῶς λεγομένας Ἀνατολικὰς Ἐκκλησίας, τῶν συγγενεῖς πρὸς τὴν ἡμετέραν, αἵτινες εἶναι τὰ λείψανα τῶν παλαιῶν αἰρετικῶν (μονοφυσιτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) Ἐκκλησιῶν, τῶν ἀποχωρηθεισῶν διὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὧν οἱ ὀπαδοί, φεύγοντες τοὺς διωγμοὺς τῶν βυζαντινῶν, ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ Ἑγγύς καὶ τῇ Ἀπὸ ἀκρόμῃ Ἀνατολῇ (μέχρι τῶν Ἰνδιῶν), διατηρηθεῖσαι μέχρι σήμερον, μακρὰν πάσης πνευματικῆς ἐξελίξεως (ἐξαιρουμένης ἐν τινὶ μέτρῳ τῆς Ἀρμενικῆς) καὶ ἐνσυνειδήτου προσκολλησεως αὐτῶν εἰς τὰς παλαιὰς αἰρετικὰς πλάνας. Αἱ Ἐκκλησίαι αὗται (ἡ ἀρμενικὴ, ἡ ἀσσυριακὴ, ἡ νεστοριανή, ἡ ἀνατολικὴ συριακὴ, ἡ τῶν Ἰακωβιτιῶν, ἡ κοπτικὴ καὶ ἀβυssiανικὴ, καὶ οἱ Σύροι Χριστιανοὶ τῆς Malabar τῶν Ἰνδιῶν), εἰς πλήρη μορφωτικὴν κατάρτισιν περιελθούσαι, εἶναι ἐν τούτοις ἄξιοι ἀπεριορίστου σεβασμοῦ, οὐ μόνον διὰ τὸ γεγονὸς ἔτι κατῴρθωσαν, ἐν πενία καὶ ἐξορία εὐρισκόμεναι, νὰ διαφυλάξωσι μέχρι σήμερον τὴν χριστιανικὴν αὐτῶν πίστην ἐναντι τῶν πολλῶν ἀγῶνων τοῦ αἵματος, τοὺς ὁποίους διεξῆγον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ξένων φυλῶν καὶ λαῶν ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔζωον, καὶ τῶν ἀγῶνων τοῦ πνεύματος ἐναντι τῶν εἰς τὰς χώρας ταύτας δρώντων ἀπὸ ἐκατονταετηρίδων παντοίων Ἱεραποστόλων, σχεδὸν ἀνόθευτον, ἀλλὰ καὶ διότι ἐν ταῖς διασωζομέναις λειτουργίαις αὐτῶν καὶ τῇ λατρείᾳ κατῴρθωσαν νὰ διαφυλάξωσι πλεῖστα ὅσα πανσεβάσματα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα διετήρησαν ἀπαρασάλευτα ὡς εἶχον ταῦτα κατὰ τὴν οὐγμὴν τῆς ἀπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀποχωρήσεως τῶν καὶ τὰ ὁποῖα, ὡς ἀποδεικνύει ἡ νεωτέρα ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, εἶναι πολὺτιμα καὶ λίαν διαφωτιστικὰ τῆς ἐπακολουθησῆς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐξελίξεως. Αἱ Ἐκκλησίαι αὗται, ἅμα τῇ ἐξόδῳ τῶν ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, περικλεισθεῖσαι εἰς τὸ ξένον περιβάλλον τῶν, παρέμειναν ὅτι ἦσαν καὶ οὕτω εἶναι δι' ἡμᾶς πολὺτιμα λείψανα ζωντανῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τῶν χρόνων ἐκείνων. Ἐπειδὴ, δ' ἔλειψε παρ' αὐταῖς πάσα περαιτέρω πνευματικὴ ἐξέλιξις διὰ τῆς ἀμαθείας μετὰ τόσους αἰῶνας ἀπέβαλον σχεδὸν πλήρως τὴν συνειδησιν τῶν αἰρετικῶν πλανῶν τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς καὶ θά ἦτο ζήτημα σαφούς ἀντιλήψεως τῶν πραγ-

μάτων ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας μας πρὸς ἐπαναφορὰν αὐτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς, εἰς οὓς φυσικῶς ἀνήκουσι, πρὶν ἢ ἐλοσχερῶς ἀπωλεσθῶσιν αὐταί, εἴτε διὰ τῆς εὐφυσστάτης μεθόδου τῆς Παπικῆς Οὐνίας εἴτε διὰ τῆς ἀνοήτου προσηλυτιστικῆς προπαγάνδας διαφόρων Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἤδη ἀπὸ τῆς ἐν Lambeth συνόδου τοῦ 1908 προήλθεν εἰς ἐξέτασιν καὶ ἔρευναν τῶν κατὰ τὰς Ἐκκλησίας ταύτας καὶ καθώρισεν ἐπιτροπὰς πρὸς ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν καὶ σπουδαίαι ἐχούσιν, ὡς γνωστόν, γραφῆ ἐκ μέρους τῶν Ἀγγλων θεολόγων πραγματεῖαι περὶ αὐτῶν καὶ ἐκδόσεις ἐν τῇ ἀγγλικῇ τῶν λειτουργιῶν καὶ ἀκολουθιῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων. Αἱ δὲ σύνοδοι τοῦ Lambeth τοῦ 1908, 1920 καὶ 1930 σπουδαίως ἠσχολήθησαν μὲ τὰς Ἐκκλησίας ταύτας, ἐκδοῦσαι σχετικὰς πρὸς αὐτάς ἀποφάσεις. Σπουδαίον δι' ἡμᾶς εἶναι, ὅτι εἰς πάσας ταύτας τὰς ἐρεῦνας, καὶ δὴ εἰς τὰς ὡς ἄνω ἀποφάσεις τῶν ἐν Lambeth συνόδων, τονίζονται καὶ δίδεται ἰδιαίτερα προσοχὴ εἰς τρία τινὰ α) Τονίζεται ἡ φυσικὴ συγγένεια τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων πρὸς τὴν ἀρχικὴν μητέρα αὐτῶν, τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἣτις οὕτω τοποθετεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ὑπάρχουσαν μίαν ἀδιαίρετον καθολικὴν Ἐκκλησίαν (!) β) Ἐξετάζεται μετὰ προσοχῆς ἡ διδασκαλία τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ὡς αὕτη ἐξάγεται ἐκ τῶν τυχόν ὑπάρχοντων γραπτῶν μνημείων (λειτουργιῶν καὶ θεολογικῶν βιβλίων) ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀπομείναναν ζῶσαν, ὡς πρὸς τὰς παλαιὰς αἰρετικὰς πλάνας, ἐκκλησιαστικὴν συνειδήσιν. Τονίζεται δ' ὅτι μετὰ προσοχῆς πρέπει νὰ προχωρήσῃ τις, εἰ καὶ αἱ ἐπιτροπαι τῶν Συνόδων τοῦ Lambeth τοῦ 1920 καὶ ἰδίᾳ τοῦ 1930 οὐδεμίαν σχεδὸν ἐπιφύλαξιν δεικνύουσι μετ' ἐμπεριστάτωμένην ἔρευναν, ὡς πρὸς τὴν συνταύτησιν τῆς διδασκαλίας τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν ὡς πρὸς τὰ παλαιὰ ἐπίμαχα σημεῖα, καὶ γ) Αἱ ἀποφάσεις τῶν τε ἐπιτροπῶν καὶ τῶν ὡς ἄνω συνόδων τονίζουσι ρητῶς, ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία εἰς οὐδεμίαν θέλει προδῆ ἑνωτικὴν ἐνέργειαν μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἄνευ συμβουλῆς καὶ καθοδηγήσεώς τῆς ἐκ μέρους τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀναγνωρίζεται οἶονεὶ τὸ φυσικὸν καὶ κανονικὸν δικαίωμα τῆς κατ' ἀρχὴν διευθετήσεως τῶν κατὰ τὰς Ἐκκλησίας ταύτας ἐν συνεννοήσῃ μετ' αὐτῆς. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι λίαν σημαντικὸν καὶ διδασκτικὸν δι' ἡμᾶς, οἵτινες ἀπεροφημένοι σχολαστικῶς ἀπὸ τόσα δευτερεύοντα ζητήματα οὐδέποτε ἀντελήφθημεν τὴν σημασίαν τῆς δημιουργίας ἐξωτερικῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς, οὐχὶ βεβαίως ἐπὶ προσηλυτισμῷ (ἀποκρουομένῳ ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου συνειδήσεως), ἀλλ' ἐπὶ ἀναδείξει καὶ στερεώσει τῆς Ὁρθοδοξίας μας καὶ αὐθεντικῇ αὐτῆς ἐπιβολῇ εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς ὄρια καὶ εἰς τοὺς διανοητομένους αὐτῇ εἰς νεωτέραν ἐποχὴν ὀρίζοντας ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει. (πρβλ. Conference of the Bishops of the Anglican Communion of 1920, London 1922 p. 32 and f. and Lambeth Confe-

rence 1930, London 1930, p. 58 and f., p. 144 and f.)

IV. Η ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ

Ἐχόντες νῦν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα, προβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἀπὸ δογματικῆς ἐπιφύσεως, ἐφ' ὅσον ἡ ἱερωσύνη οὕσα κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῶν ἐπτὰ μυστηρίων, δεόν νὰ ἐξετασθῇ πρὸ παντός ἀπὸ τῆς ἐπιφύσεως τῆς δογματικῆς, ἐφ' ὅσον καὶ τὰ μυστήρια εἶναι καὶ θεωροῦνται δόγματα καὶ ἡ περὶ τούτων διδασκαλία δογματικὴ.

Πρὶν ἢ ἐν τούτοις προχωρήσω εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ κυρίως δογματικοῦ σημείου, θεωρῶ πρέπον, θεθεῖσης εὐκαιρίας, νὰ εἴπω ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς παρ' ἡμῖν δογματικῆς ἐρεύνης. Μέχρι καὶ πρὸ τινος, ὡς καὶ δι' ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ καὶ θεολογικὰ ζητήματα οὕτω προκειμένου καὶ περὶ τῶν δογματικῶν, ὡς ἀνέπτυξα καὶ ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ μου τοῦ Πανορθοδόξου Συνεδρίου τοῦ 1936 (Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου, Ἀθήναι 1939 σελ. 42 κ.έ.), ἡ ἐκ τῆς Δυτικῆς Θεολογίας ἐπίδρασις (Παπικῆς ἢ Προτεσταντικῆς) εἶναι πλέον ἢ καταφανής. Ἡ ἡμέτερα Ἐκκλησία ἤδη καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἀλλ' ἰδίᾳ μετὰ ταύτην, παρουσιάζει περίοδον ἀναμφισβητήτου καταπτώσεως, ἐξικνουμένην δυστυχῶς μέχρι σήμερον. Οἱ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐλάχιστοι ἀνωτέρας μορφώσεως θεολόγοι ἠντίλησαν τὴν σοφίαν αὐτῶν ἐκ τῶν Πανεπιστημίων τῆς Δύσεως, πρότερον μὲν τῶν Δυτικῶν ἔπειτα δὲ τῶν Διαμαρτυρομένων. Ἡ οὕτω δὲ προκύψασα νεώτερα θεολογία φέρει καταφανῆ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιδράσεως, τὰ ὅποια εὐχερῶς δύναται νὰ παρακολουθήσῃ τις, ὡς γνωστόν, καὶ εἰς τὰς ἐπισημοτέρας ἐκδηλώσεις τῆς Ἐκκλησίας, τὴν διατύπωσιν δηλ. τῆς διδασκαλίας καὶ τὴν ἐξωτικὴν λατρείαν (πρβλ. τὰς γνωστὰς ἡμερολογίας τοῦ Δοσιθέου Κριτοπούλου, Σιγάλα, Λουκάρως, κλπ.) καὶ διάφορα νεώτερα ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη ἦτο ἐντελῶς φυσικὴ καὶ δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀνάγκη νὰ ἀναζητήσῃ τις κακῆς διαθέσει νοθεύσεως τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας ἐκ μέρους τῶν ἐκπροσώπων, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ τοιοῦτου ἐπηρεασμοῦ, καθ' ὅσον οὗτοι, σπουδάζοντες εἰς τὰ Πανεπιστήμια ἐκεῖνα ἄνευ οἰασθήποτε ὀρθοδόξου πρότερον προπαιδείας, εὐκόλως, ἐν τῇ προσπαθείᾳ αὐτῶν, ὅπως προσαρμόσωσι τὰς διδασκαλίας, ἃς ἤκουον, καὶ αἱ ὅποια εἶχον πολλὰ ἐκλυσιτικά νεώτερα στοιχεῖα, πρὸς τὴν ἐκ παραδόσεως μόνον ἀνεπαρκῶς ἴσως γνωριζομένην τῆς Ἐκκλησίας μας διδασκαλίαν, περιέπιπτον ἀσυναίσθητως καὶ ἄνευ κακῆς προθέσεως εἰς ἀναπτύξεις καὶ θεωρίας ἐκδηλον φερούσας τῆς δυτικῆς (παπικῆς ἢ προτεσταντικῆς) ἐπιδράσεως τὴν σφραγίδα. Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους οἱ ἀληθῶς σοφοὶ ἐκείνοι ἄνδρες, οἵτινες ἐγένοντο ἀσυναίσθητως καὶ οἱ φορεῖς τῆς τοιαύτης ἐπιδράσεως, ἐθεωροῦντο αὐθενταί, τὰ δ' ὑπ' αὐτῶν διδασκόμενα ὡς θέματα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο παρήλθε μακρὰ περίοδος, καθ' ἣν τὰ ὑπ' αὐτῶν διδασκόμενα ἔθεωροῦντο ἀπολύτως ὀρθόδοξα, οὕτω δὲ ἡ νεώτερα αὕτη ὀρθόδο-

ξος θεολογία, ἐν τινι μέτρῳ νεοθεωμένη ἐκάλυψε, διὰ τοῦ προσωπικοῦ κύρους τῶν ἐκπροσώπων αὐτῆς τὴν παλαιότεραν, τὴν πατερικὴν, ἣτις καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐλησμονήθη, τονιζομένη μόνον κατ' ὄνομα. Νεώτεροι δὲ θεολόγοι ὡς ὁ Μεσολωρᾶς καὶ ἄλλοι ἐμιλοῦσι περὶ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ Δοσιθέου, Μογίλα, κλπ. ὡς περὶ δοκουμένων περίπου ἴσα δυναμένων πρὸς τὰ ἀρχαῖα σύμβολα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐνῶ οὔτε ἡ πηγαία αὐτῶν αὐθεντία ἐπιδέχεται σύγκρισιν οὔτε, ὡς ἐλέχθη, τὸ περιεχόμενον αὐτῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐκπροσωποῦν τὴν γνησίαν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν. Εὐτυχῶς ἀπὸ τινος ἤρξατο νέα τῶν πραγμάτων τροπή, οὕτω δὲ δὲν ἀναγνωρίζεται πλέον τὸ κύρος τῶν ὡς ἄνω ὁμολογιῶν ὡς γνησίως κατὰ πάντα ἐκπροσωποῦσάν τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, καταδειχθείσης τῆς ἀσυναισθήτου αὐτῶν νοθεύσεως (πρβλ. σχετικὰς ἀνακοινώσεις ἐν τῷ Συνεδρίῳ ὑπὸ Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Δουβουινιώτου, Florovsky, ἐμοῦ καὶ ἄλλων), οὔτε γίνεται ἀποδεκτὴ ἐν πᾶσι ἡ σχολαστικὴ μέθοδος κατὰ τὴν ἔρευναν τῶν δογματικῶν ζητημάτων, ἀποκορυφωμένη ἀπολύτως καὶ παρ' αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ περισσοτέρου ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς παπικῆς δογματικῆς θεολογίας παρουσιάζοντος Ἀνδρούτσου (πρβλ. Δογματικὴν του σελ. 297 κ. ἐ.) καὶ τοῦ νεωτέρου παρ' ἡμῖν Δογματικοῦ Δουβουινιώτου (βλ. Μυστήρια αὐτοῦ), εἰ καὶ ἡ ἐξάρτησις καὶ τῶν νεωτέρων μας δογματικῶν ἀπὸ αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς λατινικῆς ἢ προτεσταντικῆς θεωρίας εἶναι ἀναμφισβήτητος (πρβλ. F. Gavin, Some Aspects of Contemporary Greek Orthodox Thought, London 1923, XXVI).

Βεβαίως ἐν τῇ ἐρεύνη τῇ δογματικῇ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποφεύγηται ἡ μελέτη τῶν ἐπιστημονικῶν στοιχείων, τὰ ὅποια εἰσφέρει ἡ παπικὴ ἢ ἡ προτεσταντικὴ θεολογία, βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ἐν τῷ μεταξὺ ἀνδρωθεῖσα καὶ πάλιν ὀρθόδοξος συνείδησις θὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἐκ αὐτῆς ἐπίδρασιν καὶ ἐπιρροήν. Ἡ ἔλλειψις περαιτέρω καθαρῶς ὀρθοδόξου ἐξελίξεως τῆς μεναγενεστέρας θεολογίας κατ' ἀνάγκην φέρεי ἡμᾶς πρὸς τὴν πατερικὴν θεολογίαν τὴν μέχρι τοῦ 9ου αἰῶνος τοῦλάχιστον. Καὶ ἐνῶ τοῦτο φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὀπισθοδρόμησις, πράγματι εἶναι μεγίστη πρόοδος, διότι ἐξ ἑνὸς μὲν εἶναι γνωστὸν τὸ ἀληθὲς καὶ ὀρθοδόξως φιλελεύθερον πνεῦμα τῶν πατέρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἀνασυνδέσεως τῶν δεσμῶν πρὸς τὴν πατερικὴν θεολογίαν θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ νέα ἐξέλιξις τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας ἐπὶ αὐστηρῶς ὀρθοδόξου βάσεως, μὲ ὅλας δὲ τὰς δυναμικότητας τὰς ἐποίας περιλαμβάνει ἡ νέα αὕτη καὶ ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως ἐμπνεομένη προσπάθεια καὶ κατεύθυνσις.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐρμώμενοι ἀδιαφοροῦμεν παντάπασιν διὰ τὴν σχολαστικὴν ἔρευναν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν ζητήματος ὑπὸ τῆς παπικῆς θεολογίας καὶ αὐτῆς τῆς παπικῆς δούλλας τοῦ Λέοντος τοῦ ΙΓ', ἣτις, ὡς δεικνύει ἄλλως καὶ αὐτὸς ὁ Ἀνδρούτσος καὶ ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (εἰς τὰς σχετικὰς αὐτῶν διατριβὰς) οὐδὲν προσθέτει ἢ δύναται νὰ δώσῃ ἡμῖν δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέτρον κρίσεως. Δὲν γίνεται δὲ τοῦτο ἐπὶ περιφρονήσει τυχόν τῆς κατὰ πάντα ἀξίας προσοχῆς καὶ σεβασμοῦ παπικῆς ἢ ἄλ-

λης διαμαρτυρομένης θεολογίας, ἣτις, ἂν δεήσῃ, δύναται νὰ εἶναι ἡμῖν πολῦτιμος σύμβουλος, ἀλλ' ἐπιτονισμῶ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς θεολογίας μας πρέπει νὰ χορηγῆται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου σκέψεως, ἣτις εὐρηται γνησία μόνον εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας.

Βεβαίως ἐν προκειμένῳ δὲν πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν τὴν δογματικὴν ἀποψιν εἰ μὴ ἐν γενικαῖς γραμματῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν ταύτῃ θὰ ὀδηγηθῶμεν ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἰδεῶν ἐπὶ ἀποφυγῇ σχολαστικῶν τινων λεπτομερειῶν ξένων ἔλως πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν.

Ἡ κατὰ ταῦτα ἔρευνα περὶ τοῦ ἐγκύρου μυστηρίου τινος εἶναι ἀνάγκη νὰ περιστρέφεται περὶ τρία κυρίως κύρια τμηματὰ κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν· α) εἰς τὴν δι' αἰσθητῶν σημείων ἢ πραγμάτων κατὰ Χρυσόστομον ('Ὁμιλία 82α εἰς Ματθαῖον δ') μετάδοσιν τῆς ἀοράτου θείας χάριτος ἣτις, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀξιότητος τοῦ τελετουργοῦντος, ἐπενεργεῖ θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς κατὰ τὴν πίστιν καὶ ἀξιότητα τοῦ δεχομένου τὸ μυστήριον. β) εἰς τὴν ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἀμεσώτερον καὶ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἐμμεσώτερον σύστασιν τῶν μυστηρίων καὶ γ) εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τέλεσιν τῶν μυστηρίων διὰ τῶν κανονικῶς κατεστημένων κληρικῶν καὶ ἐπὶ τῇ δάσει τῶν ἀπαιτητῶν διὰ τὴν τέλεσιν αὐτῶν προϋποθέσεων. (Πρβλ. Μακαρίου, Δογματικῆς Θεολογίας περὶ Μυστηρίων κατὰ Μετάφρασιν ὑπὸ Βασιλείου Φιλιππίδου, Ἀθῆναι· 1875, Ἀνδρούτσου, Δογματικῆ, σελ. 292 κ. ἐ., Δουβουινιώτου τὰ Μυστήρια καὶ H. Alivisatos, The Orthodox Church and Sacramental Grace ἐν The Doctrine of Grace London, 1932, τοῦ αὐτοῦ The Ministry and the Sacraments, London 1937. Πάν ἄλλο στοιχεῖον καὶ πᾶσα ἄλλη θεωρία περὶ «πράγματος», «λόγου», «μορφῆς», «ὕλης» καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ἃ σπουδαίως ἀσχολεῖται ἡ σχολαστικὴ θεολογία, ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Ἀνδρούτσος ἐν τῇ Δογματικῇ αὐτοῦ (σελ. 297), εἶναι ἡμῖν ἀγνωστα καὶ ἀδιάφορα καὶ διὰ τὴν πραγματικὴν σύστασιν τοῦ μυστηρίου ἄνευ οὐδεμιᾶς σημασίας.

Κατὰ ταῦτα τὸ μυστήριον διὰ νὰ εἶναι πραγματικὸ μυστήριον ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ὀρθόδοξον ἔννοιαν πρέπει νὰ στηρίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, ἅτινα εἶναι καὶ ἐξωτερικαὶ πράξεις (χρησιμοποίησις ὕλικῶν ἀντικειμένων καὶ χειροτονιῶν) καὶ λόγος (εὐχαί, ἐπικλήσεις), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας κατὰ πρῶτον λόγον καὶ τῶν εἰς τὰ μυστήρια προερχομένων δεύτερον, ὅτι διὰ τῶν ὡς ἄνω αἰσθητῶν σημείων μεταδίδεται ἡ θεία χάρις, ἐπενεργοῦσα ἀναλόγως τῆς τοῦ μυστηρίου φύσεως καὶ παρέχουσα τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὰ διὰ τῶν διαφόρων μυστηρίων παρεχόμενα. Ὅτι δὲ τὴν δύναμιν ταύτην κατέχουσι τελεταὶ μόνον ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἀμεσώτερον ἢ ἐμμεσώτερον συσταθεῖσαι εἶναι πάντῃ που δῆλον, καθ' ἑσὸν οὐδεὶς ἕτερος θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ συστήσῃ μυστήρια, τελετὰς δηλ. παρόχους εἰδικῶς πνευματικῆς, δυνάμει εἰ μὴ μόνον ὁ Κύριος τῆς Ἐκκλησίας, δι' οὗ καὶ μόνον τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐνεργεῖ, ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο ἡ πίστις τοῦ ἀτόμου (τοῦ τελεουργοῦ) ἐν τῇ

τελέσει τοῦ μυστηρίου δὲν εἶναι ἀπαραίτητος, διότι ἀρκεῖ ἢ περὶ τούτου πίστις τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ἧς στηρίζεται καὶ ἡ θετική ἐν περιπτώσει οἰκειώσεως τῶν μυστηρίων (ἐκ μέρους τῶν εἰς ταῦτα προσερχομένων ἀτόμων) ἐπενέργεια αὐτῶν (εὐλογία, μετάδοσις τῆς θείας χάριτος) ἢ τοῦναντίον ἀρνητική (κατάκρισις καὶ καταδίκη) ἐν ἀπουσίᾳ πίστεως καὶ ἀξιότητος τοῦ δεχομένου. Ὅτι δὲ τὰ τοιαῦτα μυστήρια μόνον οἱ πρὸς τοῦτο τεταγμένοι δύνανται νὰ τελῶσι φανερόν ἐστίν, ἐκ τοῦ ὅτι οὐχὶ πάντας ὁ Κύριος, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἀποστόλους κατέστησεν οἰκονόμους τῶν μυστηρίων καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατασταθέντας διαδόχους καὶ συνεχιστάς τοῦ ἔργου αὐτῶν. Ἀκριβῶς δ' ἐν τούτῳ ἐγκείται ἡ σημασία τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς διὰ τὴν νόμιμον καὶ ἔγκυρον τῶν μυστηρίων οἰκονομίαν. Βεβαίως δ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ταύτῃ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ συγγένηται ἢ τῶν ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας ἐν προκειμένῳ πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐνέργειαν, διότι οἱ κληρικοί, ὄργανα ὄντες τῆς Ἐκκλησίας, δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ τελούντες καὶ συνιστῶντες τὰ μυστήρια ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῆς, τῶν κληρικῶν. Συνεπῶς τὸ μεταδιδόμενον ἐν τῷ μυστηρίῳ καὶ διὰ τοῦ μυστηρίου χάρισμα οὔτε κτῆμα τοῦ τελετουργοῦντος κληρικοῦ εἶναι οὔτε δικαίωμα τι ἔχει οὗτος οἶονεὶ ἀνεξέλεγκτον πρὸς ἀπονομήν ἢ στέρῃσιν τοῦ διὰ τοῦ μυστηρίου παρεχομένου χαρίσματος, καθ' ὅσον τοῦτο εἶναι τοῦ Θεοῦ καὶ παρέχεται ἀπλῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ὀργάνων τῆς διὰ τὰς ὑπαρχούσας πνευματικὰς ἀνάγκας καὶ ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ὄρισμένων διὰ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα προϋποθέσεων. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ μὲν ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας θεωροῦνται καὶ εἶναι ἀπλοὶ οἰκονόμοι τῶν μυστηρίων τὰ δὲ μυστήρια ἄνευ τῶν ἀναγκαίων προϋποθέσεων ἐκείνων, δι' ὧν πλὴν ἄλλων καὶ ἡ πρόθεσις οὐχὶ ἀπλῶς τοῦ τελετουργοῦντος, ἀλλ' αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας ἐκδηλοῦται, τυχόν τελοῦμενα θεωροῦνται ἄκυρα καὶ ὡς μὴ γενόμενα.

Αὕτη εἶναι γενικῶς ἡ περὶ μυστηρίων διδασκαλία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἣτις συμπληροῦται διὰ τῆς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν δόξης, ὅστις εἰς ἑπτὰ καθορισθεὶς μετὰ τὸν 13ον αἰῶνα ἐκ παπικῆς μάλλον ἐπιδράσεως, δὲν εἶναι παρ' ἡμῖν καθωρισμένος ἐξ ἀποφάσεως οἰκουμενικῆς συνόδου, τῶν σπουδαιότερων αὐτῆς διδασκάλων καὶ Πατέρων γνωσκόντων μὲν καὶ μὴ ἀποκρουόντων τὰ λοιπὰ, τοῦναντίον δὲ καὶ διὰ μακρῶν ἀναπτυσσόντων αὐτὰ. ἔστι δ' ὅτε καὶ πλείονα μνημονεύοντων, ἀλλὰ τονιζόντων τὰ κατὰ Ἀνδρουτσον δύο «ἐξέχοντα καὶ κυριώτατα τῶν μυστηρίων, τὸ δάπτισμα καὶ τὴν Εὐχαριστίαν».

Ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ὡς ἄνω στοιχείων, τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, καίτοι μὴ ἐκ τῶν ἐξεχόντων καὶ κυριωτάτων, ἔχει καὶ φέρει ἐν ἑαυτῷ ὅλα τὰ στοιχεία τοῦ κυρίως μυστηρίου, καθ' ὅσον συνίστη οὐχὶ ἐμμεσώτερον—ὡς καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων θεολόγων πιστεύεται—ἀλλ' ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὅστις εἰς μόνους τοὺς ἀποστόλους ἔδωκε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τούτους καὶ μόνους ἐξάπέστειλε διδάσκειν καὶ τελεῖν τὰ μυστήρια, οὗτοι δὲ τὴν ἐξουσίαν ταύτην καὶ τὸ χάρισμα μετέδωσαν τοῖς ὑπ' αὐτῶν κατασταθεῖσι δια-

δόχοις αὐτῶν, δι' εὐχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ Ἱερωσύνη, φανερῶς ἔχουσα θεῖαν τὴν σύστασιν συνιστᾷ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θεῖω δικαίῳ τὴν ἐν τρισὶ βαθμοῖς τάξιν τῶν κληρικῶν. Ἡ Ἱερωσύνη ἢ—ὡς λέγεται ἢ πράξις τῆς τελείσεως τοῦ μυστηρίου τούτου—ἡ χειροτονία ἔχει τὰ αἰσθητὰ σημεῖα τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ τῆς εὐχῆς, αἱ δὲ ταύτην καθιστῶσαι δυνατὴν καὶ ἀναγκαίαν προϋποθέσεις ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν πεποιθήσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως δι' αὐτῆς παρασχεθῇ τὸ χάρισμα τὸ ἱκανοῦν τὸν χειροτονούμενον νὰ διδάσκη, τελετουργῇ καὶ δικαίῳ. Τὸ δὲ μυστήριον τοῦτο ἐγένετο καὶ γίνεται ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων κληρικῶν, τῶν ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ κληθέντων ἀποστόλων, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτῶν. Ὁσον δ' ἀφορᾷ τὴν δάνειον ἐκ τῆς Δυτικῆς θεολογίας περὶ ἀνεξάληπτου χαρακτῆρος ἢ σφραγίδος τῆς Ἱερωσύνης θεωρίαν, πλήρως ἀναπτυχθεῖσαν ἐν τῇ Παπικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ περὶ ἧς πολλὸς γίνεται καὶ παρ' ἡμῖν λόγος, φρονῶ ὅτι οὐδεμίαν ἀνάγκη ὑπάρχει, ὅπως καταφύγωμεν εἰς τὴν σχολαστικὴν ταύτην θεωρίαν, τὰ δὲ πράγματα ἐπαρκῶς ἐξηγοῦνται διὰ τῆς Ὀρθοδόξου ἀντιλήψεως, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὡς ταμιουχος τῆς θείας χάριτος δὲν παρέχει, ἀλλ' ἀπλῶς κατὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς διαχειρίζεται ταύτην καὶ οἰκονομεῖ, διὸ καὶ ἀπαξ δοθεῖσαν δὲν δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ, εἰσὶ δὲν δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ πρᾶγμα μὴ ἀνήκον αὐτῇ καὶ μὴ δοθὲν ὑπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἀπλῶς δι' αὐτῆς οἰκονομηθὲν καὶ παραχωρηθὲν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ καθαιρέσεως δὲν αἴρεται τὸ χάρισμα, ὅχι διὰ τὸ ἀνεξάλειπτον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἀφαιρέσῃ πρᾶγμα, ὅπερ δὲν τῇ ἀνήκει καὶ ὅπερ δὲν ἔδωκεν ἐξ ἑαυτῆς, ἀλλ' ἀπλῶς ἠκανόμητε καὶ συνεπῶς πράττει τὸ ἐν τῷ περιθωρίῳ τῆς δυνάμεως τῆς δυνατόν, διατάσσει δηλ. τὴν ἀναστολήν τῆς ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὄργανισμῷ ἐνεργείας τῆς θείας χάριτος, ἧς αἰρομένης (μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς καθαιρέσεως) ἡ Ἱερωσύνη κανονικῶς ἐνεργεῖ ὡς καὶ πρότερον. Κατὰ ταῦτα ἐφ' ἔσσαν συντρέχουσι οἱ λόγοι οὗτοι καὶ ἐπὶ πλέον αἱ ἀναγκαίαι καὶ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις διὰ τε τὸν χειροτονούμενον καὶ τὸν χειροτονούμενον, συνιστᾶται τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης καὶ, γενομένης τῆς χειροτονίας, μεταδίδεται ἡ χάρις. Ἐπὶ τριούτων δὲ λόγων καὶ οὐχὶ κατ' ἀσθαίρετον ἀναγνώρισιν προῆλθεν ἡ Ἐκκλησία εἰς τε πλαισιότερον καὶ νεωτέραν ἐποχὴν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς χειροτονίας ὄρισμένων ἀπ' αὐτῆς κεχωρισμένων Ἐκκλησιῶν, ἐνῶ ἀπέριψε τὸ κύρος ἄλλων, ἀκρίβως διότι δὲν συνέτρεχον αἱ ὡς ἄνω προϋποθέσεις. Τὸ γεγονός δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἄλλοτε μὲν δεχομένης, ἄλλοτε δ' ἀπορριπτύσης τὸ κύρος τῶν μυστηρίων μίας καὶ τῆς αὐτῆς κεχωρισμένης ἀπ' αὐτῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἐξηγεῖται προῶς ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐπὶ τὸ ἀσθαίρετώτερον ποιεῖ τὰ ἔγκυρα μυστήρια ἄκυρα καὶ τὰ ἄκυρα ἔγκυρα, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἐκάστοτε παρυσιαζομένων συνθηκῶν τῆς ζωῆς τῶν, ἐπιβαλλουσῶν ἐκάστοτε διάφορον πράξιν, χωρὶς πάντοτε ἢ μίᾳ τῶν δύο πράξεων νὰ δύναται νὰ διεκδικήσῃ δι' ἑαυτῶν τίτλους τάξεως καὶ κανονικότητος, ὡς ἀποδεικνύω εἰς τὴν ἐντὸς μικροῦ δημοσιευομένην

μελέτην μου «Περὶ Οἰκονομίας ἐξ Ἐπόψεως Ὁρθοδόξου».

Ἐν παραβολῇ νῦν πρὸς τὴν ὡς ἄνω περὶ μυστηρίων γενικῶς καὶ εἰδικῶς περὶ Ἱερωσύνης διδασκαλίαν, ἃς ἴδωμεν τὴν περὶ τούτων διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας, ὡς αὕτη ἐμπεριέχεται εἰς τὰ ἐπίσημα αὐτῆς βιβλία, καὶ ὡς αὕτη ἐρμηνεύεται ὑπὸ τῶν σπουδαιότερων, παλαιότερων τε καὶ νεωτέρων θεολόγων αὐτῆς.

Ἐν τῇ ἐν τῷ Βιβλίῳ τῶν Προσευχῶν περιεχομένῃ κατηχήσει ἀναγινώσκωμεν περὶ τῶν μυστηρίων «Τί νοεῖς διὰ τῆς λέξεως ταύτης Μυστήριον; — Νοῶ ἐξωτερικόν τι καὶ ὁρατὸν σημεῖον ἐσωτέρας καὶ πνευματικῆς χάριτος, θαυματούμενης ἡμῖν, διαταχθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ὡς μέσον δι' οὗ τυγχάνομεν τῆς χάριτος καὶ ὡς ἐχέγγυον θεβαιοῦν ἡμᾶς περὶ τούτου» (Βιβλίον Προσευχῶν, ἐπίσημος Ἑλληνικὴ Μετάφρασις σελ. 297). Τὸ δὲ XXV ἄρθρον λέγει περὶ μυστηρίων: «Τὰ Μυστήρια ὑπὸ Χριστοῦ κατασταθέντα δὲν εἶναι ἀπλᾶ δείγματα τοῦ χριστιανικοῦ χαρακτήρος, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποτελεσματικὰ σημεῖα τῆς χάριτος καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ, δι' ὧν ἐνεργεῖ ἀοράτως ἐν ἡμῖν καὶ οὐ μόνον ζωογονεῖ ἡμᾶς, ἀλλ' ἐνδυναμοῖ καὶ ἐπισφραγίζει τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν ἡμῶν... Τὰ μυστήρια συνεστήθησαν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ... διὰ τὰ μεταχειριζόμεθα, καὶ μόνον ἢ ἐπαξία εἰς αὐτὰ μετοχὴ ἔχει ἀποτελεσματικὴν ἐνέργειαν, οἱ δὲ ταῦτα ἀναξίως μεταλαμβάνοντες ἐξασφαλίζουν δι' ἑαυτοῦς καταδίκην, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» (πρβλ. Forbes, Explanation of the Thirty Nine Articles p. 432 and f.).

Περὶ δὲ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης βλέπε τὰς διαφόρους περὶ τῶν τριῶν αὐτῆς βαθμῶν ὁδηγίας καὶ ἀκολουθίας (ἀνωτ. σελ. 63 καὶ ἑ.) εἰς τὸ βιβλίον τῶν Προσευχῶν, δι' ὧν πλέον ἢ φανερῶς φαίνονται ὅλα τὰ μυστηριακὰ στοιχεῖα τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην διδασκαλίαν καὶ πρᾶξιν τῆς Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας. Παραπλεύρως δὲ τὸ XXIII ἄρθρον λέγει: «Δὲν εἶναι νόμιμον νὰ ἀναλάβῃ τις ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀξίωμα τοῦ δημοσίου κηρύττειν καὶ τελεῖν τὰ μυστήρια ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (κοινότητι), πρὶν νομίμως καὶ ἐγκύρως κληθῆ καὶ ἀποσταλῆ νὰ ἐκτελεῖ ταῦτα. Καὶ μόνον ἐκεῖνοι δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐκλήθησαν καὶ ἐστάλησαν νομίμως, οἵτινες ἐξελέγησαν καὶ ἐκλήθησαν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, οἵτινες ἔχουσι δημοσίαν ἀθθεντίαν δοθεῖσαν αὐτοῖς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅπως ἀποστέλλωσι καὶ κληῶσιν ἱερεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου» (ἐνθ. ἀν. σελ. 425).

Ἐπὶ τῇ θάσει τῶν κειμένων τούτων, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, ἀκριβῶς ὡς καὶ ἡ Ὁρθόδοξος, ἔστω πρὸ τοῦ 12ου αἰῶνος, τονίζει τὰ δύο μυστήρια ὡς τὰ κατ' ἐξοχὴν καὶ κυριώτερα, δέχεται ἐν τούτοις τὸ μυστήριον ὡς θεοσύστατον, μεταδοτικὸν θεοῦ χάρισματος καὶ γινόμενον διὰ κανονικῶς κεχειροτονημένων κληρικῶν (ἐπισκόπων).

Ἐκτὸς τῆς ἐπίσημου ταύτης διδασκαλίας περὶ Ἱερωσύνης, οἱ σπουδαιότεροι τῶν Ἀγγλικανῶν θεολόγων ὡς ἐξῆς ἀποφαινόμεθα περὶ τῆς Ἱερωσύνης.

Ὁ πολὺς Gore πλὴν ἄλλων λέγει: «Ἡ ὑψίστη ἀθθεντία εὐρίσκειται παρὰ τῷ Ἐπισκόπῳ καὶ συνεπῶς

ἢ ἐπισκοπικὴ χειροτονία ἔθεωρεῖτο ἄνευ τῆς παραμικροτέρας ἐξαιρέσεως ὡς οὐσιώδης, ὅπως καταστήσῃ τινὰ μέλος τοῦ κλήρου καὶ δώσῃ αὐτῷ ἱερατικὴν ἀποστολήν» (The Church and the Ministry p. 299) καὶ «ἡ ἀρχὴ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς συνεπάγεται τὴν ἀλήθειαν, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι περιβεβλημένοι πνευματικῆς ἀθθεντίας καὶ ἀναλόγῳ εὐθύνη ὡς φύλακες τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, λατρείας καὶ διοικήσεως, ἀθθεντίαν καὶ εὐθύνην ἣν δὲν δύνανται νὰ ἀποβάλωσιν ἀπ' αὐτῶν, κλπ. (σελ. 308). Καθόλου δ' ἐν τῷ κλασσικῷ τούτῳ ἀληθῶς συγγράμματι, μετὰ ἐμπεριστατωμένην ἱστορικὴν ἔρευναν, ὑποστηρίζει ὑπερορθοδοξώτατα, θὰ ἡδυνάμην νὰ εἴπω, τὴν ἐννοίαν καὶ θέσιν τῆς Ἱερωσύνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γενικῶς καὶ εἰδικώτερον ἐν τῇ Ἀγγλικανῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ δὲ Mason ἐν τῷ μνημονευθέντι ἀνωτέρῳ συγγράμματι αὐτοῦ, The Church of England and Episcopacy παρέχει τὰς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐγκύρους γνώμας τῶν κατὰ καιροῦ σπουδαίων θεολόγων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες πάντες σχεδὸν συμφωνοῦσι μὲ τὸν θεῖον χαρακτήρα καὶ τὴν σύστασιν καὶ ἀποστολήν τῆς ἐν τοῖς τρισὶ βαθμοῖς Ἱερωσύνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας, εἰς τρόπον ὥστε δ' ἴδιος νὰ συμπεράνῃ ὅτι «οὐδεὶς δύνανται νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀγγλίας κατέχει τὴν ἐπισκοπικὴν ἀξίαν μὲ ὅλους ἰδιάζοντα (δηλ. ἱερατικὸν) χαρακτήρα (σελ. IX).

Ὁ δὲ ἐπίσκοπος τοῦ Gloucester, εἰ καὶ φιλελευθερώτερον πῶς ἀντικρίζει τὸ πρόβλημα τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν μὴ ἐπισκοπιανῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπικαλούμενος καὶ τὴν γνώμην τοῦ Δουβουινιώτου, ὅτι ἡ Ἐκκλησία κατ' οἰκονομίαν δύναται νὰ ἀνακηρύξῃ ἄκυρα μυστήρια εἰς ἔγκυρα καὶ συνεπῶς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν Ἱερωσύνην καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκεῖνων, ἐφ' ἔσον θὰ ἀπεδέχοντο εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπισκοπικὴν ἀθθεντίαν καὶ τάξιν, κατ' ἐπανάληψιν τονίζει, ὅτι κφρονεῖ ὅτι πάντες δύνανται νὰ συμφωνήσωσιν εἰς τὴν σχετικὴν πρὸς τὸ ζήτημα ἀπόφασιν τῆς ἐν Lambeth συνόδου τοῦ 1931 (περὶ ἧς κατωτέρω) καὶ τονίζει, ὅτι πιστεύει σταθερῶς εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς χειροτονίας, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν (The Church of England σελ. 128). Καὶ ὁμολογῶν μετὰ τοῦ Gore, ὅτι «ὑπῆρχεν ἡ πρόθεσις, ὅπως εἰς ἐκάστην γενεάν ὑπάρχῃ ἀθθεντικὴ διοίκησις τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας, ἐκπηγάζουσα ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀνεγνωρισμένη δύναμις προερχομένη ἄνωθεν δι' ἀποστολικῆς διαδοχῆς», ἦτις δὲν θὰ ἦτο διαδοχὴ τοῦ ἀξιώματος (τῆς θέσεως), ἀλλὰ διαδοχὴ διὰ χειροτονίας (The Doctrine of Church and Christian Unity p. 127 and f.), καὶ ἡ Θεολογία... ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ χειροτονία εἶναι μυστηριακὴ... (σελ. 133) τονίζει εἰς πλείστα κεφάλαια τοῦ δευτέρου τούτου βιβλίου τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν τῆς ἱστορικῆς ἐπισκοπικῆς Ἱερωσύνης.

Ἄλλ' εἰς νεωτέραν ἐποχὴν καὶ ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία κατ' ἐπανάληψιν δι' Ἐπιτροπῶν καὶ ἀποφάσεων τῶν ἐν Lambeth συνόδων ἀπεφάνθη καὶ ἐδήλωσε ρητῶς πῶς ἐννοεῖ, ἀποδέχεται καὶ κατέχει τὴν

Ιερωσύνην. Εἰς τοὺς δημοσιευθέντας ὄρους ἐπικοινωνίας μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ τῆς Ἱερωσύνης (XII) λέγεται: «Πρὸς διάδοσιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τέλεισιν τῶν Μυστηρίων ὁ Κύριος ἡμῶν συνέστησεν ἱερατεῖον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν του καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐχειροτόνησαν κληρικούς δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ εὐχῆς, ἣ δὲ καθολικὴ Ἐκκλησία ἐξέδωκεν ἀκριβεῖς κανόνας διὰ τὴν ἐξακολουθήσασιν τοῦ Ἱερατείου τούτου. Ἐπιθυμοῦμεν πάντοτε νὰ πληρώσωμεν τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, τὴν πρόθεσιν τῶν Ἀποστόλων καὶ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας. Συμφωνοῦμεν, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ ἡ πρόθεσίς μας ὑπῆρξε πάντοτε ἀμετάβλητος εἰς τὸ νὰ διατηρήσωμεν τούτους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Συμφωνοῦμεν, ὅτι κατὰ τὴν συνήθειάν μας καὶ τὸν σχετικὸν κανόνα τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Συνόδου ἕκαστος ἐπίσκοπος χειροτονεῖται τοῦλάχιστον ὑπὸ τριῶν ἐπισκόπων, εἰ δὲ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ εὐχῆς. Ἐπίσης ὅτι διὰ τῆς χειροτονίας δίδεται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τὸ ἔμπροσθεν τῆς Ἱερωσύνης. . .» (Terms of Intercommunion p. 11).

Ἡ ἐν Lambeth Σύνοδος τοῦ 1920 ἐδέχθη ὡς ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν «Ἱερωσύνην ἀναγνωριζομένην παρ' ἑκάστου τμήματος τῆς Ἐκκλησίας, οὐ μόνον ὡς κατεχούσης τὴν ἐσωτερικὴν κλησίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ ἀποστολὴν καὶ τὴν αὐθεντίαν ἐλοκλήρου τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας (Lambeth Conference 1920, p. 28) καὶ «Ἡ διὰ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ Μυστήρια Ἱερωσύνη στηρίζεται ἐπὶ θείας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν προσταγῆς καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων ὑπῆρξεν ἀπαραίτητον μέρος τῆς οργανικῆς αὐτῆς ζωῆς. Ἡ Ἱερωσύνη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκπροσωπεῖ ἐν ὀνόματι καὶ ἐπὶ αὐθεντίᾳ τοῦ Κυρίου, ὅστις εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν τὴν προσήκουσαν τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἡ Ἱερωσύνη τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ μέρους τινὸς αὐτῆς. Οὐδεὶς δύναται νὰ αὐτοκηρυχθῆ κληρικὸς. Πρέπει νὰ κατασταθῆ ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ δικαιουμένων ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἐσωτερικὴ κλησίς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικὴ καὶ ὁρατὴ κλησίς καὶ ἐντολὴ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν ἀποστολικὴν πράξιν καὶ τὴν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἡ ἐντολὴ αὕτη δίδεται διὰ χειροτονίας, ἐν προσευχῇ μετ' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐκειῶν, εἰς οὓς ἐδόθη ἡ αὐθεντία νὰ χειροτονῶν. Πιστεύομεν δ' ὅτι ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐντολῆς παρέχεται εἰς τὸν χειροτονηθέντα κληρικὸν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐν ἀνταποκρίσει πρὸς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν πίστιν, ἡ θεία χάρις, ἡ ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς εὐθύνης τῆς ἐντολῆς» (παρὰ Headlam: The Church of England p. 127). Αὐτὸς δὲ Ἐπίσκοπος τοῦ Gloucester, ἀπαντῶν εἰς σχετικὴν ἐρώτησιν τοῦ Πατριάρχου Μελετίου, εἶπεν, ὅτι, ἐὰν ἡ σημασία τοῦ μυστηρίου ἔγκειται ἐν τῷ ὅτι ἐξωτερικὸν εἶναι σημεῖον τῶν μεταδιδόμενου πνευματικῶν χαρίσματος, ἡ Ἱερωσύνη ἀσφαλῶς θεωρεῖται ὡς μυστή-

ριον (Report of the Joint Commission, p. 60). Ὁ δ' ἀναπτύσσεται εἰς τὴν ἐπίσημον ἀποστολορικὴν ἀπάντησιν τῶν Ἀγγλικανῶν πρὸς τὴν γνωστὴν βούλαν τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ' apostolicae curae τὸ ζήτημα τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἐξ ἐπόψεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη καταλείπεται ἀμφιβολία περὶ τῆς ὀρθότητος καὶ ὀρθοδόξου ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως ἐκδοχῆς, ἣν ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία ἔχει περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦτου. Παρόμοια ἐλέχθησαν καὶ κατὰ τὰς μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν συζητήσεις. Εἰς τὴν κατὰ Μάιο δὲ τοῦ 1922 ἐκδοθεῖσαν δήλωσιν πίστεως, συνταχθεῖσαν ὑπὸ ἐξεχόντων Ἀγγλικανῶν, ἐκτίθεται ὡς ὀρθοδοξώτατα ἡ ἀποφῆς τῆς περὶ τῆς Ἱερωσύνης διδασκαλίας (Documents of Christian Unity, p. 91). Καθ' ἑλίου δὲ οὐδὲν ἐπίσημον ἢ ἀνεπίσημον δοκουμεντον παραλείπει τὸν τονισμὸν τῆς ἀληθῶς ὀρθοδόξου ἀντιλήψεως περὶ Ἱερωσύνης. Καὶ εἰς τὰς μετὰ τῶν Ρουμάνων συζητήσεις, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας ἀναγνώρισιν τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, οἱ Ἀγγλοὶ ἐδήλωσαν ὅτι «ἡ χειροτονία δὲν εἶναι ὁ διορισμὸς ἀνθρώπου τινὸς εἰς εἰδικὴν τινα θέσιν, ἀλλὰ ὅτι διὰ τῆς χειροτονίας παρέχεται ἰδιαιτερον χάρισμα εἰς τὸν χειροτονούμενον, κατάλληλον διὰ τὴν Ἱερωσύνην, καὶ ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου χαρίσματος καθορίζεται εἰς τὸ χειροτονικόν, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἡ χειροτονία εἶναι μυστήριον» (Report of the Conference of Bucarest p. 13).

Ἐπίσης ἐξόχως διαφωτιστικὴ εἶναι ἡ μετὰ τῶν Ρουμάνων συζήτησις, ὅτινες ἐπέμενον εἰς τὴν διευκρίνισιν ὠρισμένων σημείων συζητηθέντων ὑπὸ διαφορῶν μέχρι τοῦδε ἐπιτροπῶν, τῶν ἐκ μέρους τῶν Ἀγγλικανῶν δοθεισῶν ἐξηγήσεως κρινομένων ὡς ἀπολύτως ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου ἐπόψεως ἱκανοποιητικῶν. Αἱ ἐξηγήσεις αὗται ἐβασίσθησαν ἐπὶ δύο ὑπομνημάτων τοῦ Dean τοῦ York. Περὶ τῆς Ἀποστολικῆς Διαδοχῆς καὶ τοῦ Κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἐξ ἱστορικῆς Ἐπόψεως, καὶ τοῦ J. Douglas. Περὶ τῆς Ἀναγκαιότητος τῆς Ἱερωσύνης καὶ τοῦ Μυστηρίου αὐτῆς χαρακτηρισ, ἐν οἷς ἀπολύτως ἱκανοποιητικῶς ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως ἀναπτύσσουσι τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας περὶ Ἱερωσύνης, ὡς μυστηρίου. Καὶ εἰς ἰδιαιτέραν δ' ἐκθεσίν τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Gloucester, ἣν ἀπῆρθευε πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους περὶ τοῦ ζητήματος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν ἀναγινώσκω «Ἀληθῶς διστάζομεν (οἱ Ἀγγλικοὶ) νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν λέξιν μυστήριον πέραν τῶν δύο κυριωτέρων μυστηρίων, ἀλλ' ἡ χειροτονία δύναται κάλλιστα νὰ ὀνομασθῆ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μας μυστήριον, διότι ἔχει ἔλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ μυστηρίου, ἐφ' ὅσον πιστεύομεν, ὅτι δι' αὐτῆς παρέχεται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τὰς χειροτονίας καὶ τοῦτο καθαρῶς φαίνεται ἐν τῆς σχετικῆς ἀκολουθίας» χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι τὸ ὅτι αὐτοῦ λεγόμενον διὰ τὴν μικρὰν μειονότητα, ἣτις δὲν θὰ ἔδιδε τόσην σημασίαν εἰς τὴν Ἱερωσύνην τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ Ἐπισκοπικὸν ἄξιωμα ὅτι καὶ οὗτοι ἀκόμη ἀποβλέπουσι μετὰ σεβασμοῦ πρὸς αὐτό, πιστεύοντες ἴσως, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι τὸ esse ἀλλὰ τὸ bene

esse τῆς Ἐκκλησίας!

Ἐκ τῆς μελέτης πάντων τούτων τῶν στοιχείων καὶ τῆς παραβολῆς αὐτῶν πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας περὶ Ἱερωσύνης, σαφῶς καὶ ἀναμφισβητήτως καταφάνεται, ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία κατέχει τὴν Ἱερωσύνην ὡς μυστήριον, ἔχον ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεία, τὰ ἑποῖα θὰ ἀπῆλθαι ἢ ὀρθόδοξος ἄποψις διὰ τὴν ἀναγνωρίσιν τοῦ κύρους τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτῆς.

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο, εἰς ὃ ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως ὅλος ἀδιάσπαστος φθάνει πᾶς ὅστις ἀνεπηρέαστος ἀπὸ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς σχολαστικῆς ἐπιφυλάξεως ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα καὶ εἰς ὃ ἀσφαλῶς θὰ ἐφθάνον καὶ οἱ παπισταί, ἂν δὲν παρεούροντο ἔκ τῆς ἀπολύτου ἀποκλειστικότητος τῆς Ἐκκλησίας τῶν, εἶναι ἀκριβὲς ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἐφθασαν καὶ πάντες οἱ πρὸ ἡμῶν Ἕλληνες θεολόγοι, οἱ εἰδικῶς ἐπίσης ἀσχοληθέντες μετὰ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἐκ τούτων ὁ εἰδικώτερον ἀσχοληθεὶς Χ. Ἀνδρούτσος, ἐν τῇ περιφώνῳ πραγματείᾳ αὐτοῦ «Τὸ κύρος τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν», ἐξετάζων διὰ μακρῶν τὴν δογματικὴν ἐποψιν, ἰδίᾳ ἐξ ἐπόψεως «οἰκονομίας» καὶ «προθέσεως», ἀποφαίνεται θετικῶς ὑπὲρ ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Ἀνδρούτσου εἶναι ἡ πρέπουσα, εἰ καὶ διαφωνῶ εἰς τινα ταύτης σημεῖα. Οὕτω διαφωνῶ ἀπολύτως μετὰ τὴν σκέψιν τοῦ Ἀνδρούτσου ὡς πρὸς τὴν κατ' ἀναλογίαν κατὰ τάξιν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν τάξιν τῶν αἰρετικῶν, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποιάν ἐξ ἄλλης ἐπόψεως ὀρθῶς ἀποφαίνεται ὅτι «τὰ γενικὰ ταῦτα ἐφαρμόζοντες ἐπὶ τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν βλέπομεν, ὅτι αὐταί λόγω αἰρέσεως ἢ σχίσματος εἶναι δυνατόν κατὰ τὸν τῆς Οἰκονομίας τρόπον, τὸν «μηδενὶ τῶν συνετῶν ἀπαρέσκοντα» νὰ μὴ ἀθετηθῶσι, ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, προτηκρῶσιν εἰς οὐδέτερον τῶν εἰρημένων περιορισμῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων κινεῖται ἡ «οἰκονομία» (σ. 15). Εἶναι γνωστὸν τι εἶναι κατὰ τε τὴν δογματικὴν καὶ κανονικὴν ἀντίληψιν αἰρέσις ἢ σχίσμα, πῶς δὲ καὶ οἱ ὁπαδοὶ τούτων προκειμένου μάλιστα περὶ μεγάλων ὁμάδων καὶ ὀλοκληρῶν Ἐκκλησιῶν κηρύττονται. Ἀλλ' ἂν εἰς τὰς δύο ταύτας τάξεις, καὶ δὴ τὴν αἰρεσιν, δὲν δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν οὔτε τὴν Παπικὴν οὔτε τὰς προτεστάντικας Ἐκκλησίας, ὡς ἐν ἀπολύτῳ πρὸς ἡμᾶς περὶ τὰ καίρια δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως (σύμβολον Πίστεως) συμφωνίᾳ εὐρισκομένας καὶ ὡς μὴ ἔχοντες ἐν προκειμένῳ ἀπόφασιν οἰκουμένης κλητικῆς τινος συνόδου, πῶς θὰ ἠδυνάμεθα, ἔστω καὶ κατ' ἀναλογίαν, νὰ κατατάξωμεν τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν εἰς μίαν τῶν δύο κατηγοριῶν, τῶν ὁποίων τὰς τυχόν καταδικαστέας ἀκρότητας ἀποκρούει ἢ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, μέση τῶν δύο τούτων τάσεων ἰσταμένη; Βεβαίως τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν ἔχει τὴν σημασίαν, ἐφ' ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἐπόψεως ταύτης ὁ Ἀνδρούτσος ὀρθῶς εὐρίσκει τὴν διὰ τῆς Οἰκονομίας διέξοδον, ἀλλ' ἀναφέρω αὐτὴν, διότι, οὐχ ἵσπανίως, εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν—ἐνεκα βεβαίως τοῦ ἀκαθορίστου τοῦ πράγματος δογματικῶς καὶ κανονικῶς ὀλίγον τι ἀνεξελέγκτως χαρακτηρίζονται αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησῖαι ὡς αἰρετικαὶ ἢ σχισματικαί.

Ὁ Ἀνδρούτσος ἐξετάζει διὰ μακρῶν τὸ ζήτημα τῆς «προθέσεως» ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰ ὁρατὰ σημεῖα τοῦ μυστηρίου καὶ ἀποφαίνεται «ἀφ' οὐλοπῶν ἢ διδασκαλία καὶ πράξις τῆς Ἐκκλησίας συναντῶνται ἀναντιρρότως ἐν τῇ δόξῃ, ὅτι διὰ τῆς Ἱερωσύνης χορηγεῖται ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἢ καθιερούσα εἰς τὸ τρισσόν τῆς Ἐκκλησίας λειτουργήμα, ὡν τρῶσον καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς εὐχαριστίας τῶν δύο κατ' ἐξοχὴν μυστηρίων, τὸ 25 ἄρθρον, ἀπομονούμενον οὕτως τῆς ὅλης πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, μάλλον δὲ καθυρώμενον ἐν τῷ φωτί, ἔπερ ἐπιχέει ἐπ' αὐτοῦ ἢ ἐν κατηγήσει καὶ ἐπισήμῳ κειμένοις περὶ Ἱερωσύνης διδασκαλίᾳ, δὲν δύναται νὰ παρεμβάλλῃ σοβαρὸν τι κατὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἱερωσύνης κώλυμα. . . Τοσοῦτον δὲ μάλλον δὲν δύναται νὰ παρεμβάλλῃ κώλυμα, ὅση ἢ μὲν λέξις μυστηρίου κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ πολλὰ καὶ περικύβητος ἐστίν, ἐν εὐρυτέρᾳ ἢ στενωτέρᾳ σημασίᾳ λαμβανομένη, ἢ δὲ κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, τὸν Ἀδύρουστίνον καὶ τὸν Δαμασκηνὸν ἔξαρις τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς εὐχαριστίας, τῶν ἀπολύτως πρὸς σωτηρίαν ἀναγκαίων, «ὡς τῶν κυριωτάτων καὶ ἐξαιρέτων μυστηρίων τῆς Καίνης Διαθήκης», εἶναι δόξα ὑγιῆς καὶ κατὰ πάντα λόγον ἀποδεκτή» (σελ. 45). Ὄρθως δὲ ἀποκρούει ὁ Ἀνδρούτσος (σελ. 25) τὴν ἐνοσταν τοῦ Λέοντος ΙΓ' κατὰ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ὅτι δῆθεν ἐν τῷ χειροτονικῷ αὐτῶν δὲν μνημονεύεται ἡ δύναμις καὶ χάρις τοῦ τελεῖν τὴν θεῖαν θυσίαν, διότι τοῦτο καὶ ἡ τοιαύτη ἀξίωσις οὔτε ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς οὔτε ὑπὸ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὴ ἐν Ἀνατολῇ μαρτυρεῖται. Ὁ Ἀνδρούτσος, προχωρῶν εἰς τὴν δογματικὴν ἐρευναν καὶ ἄλλων σημείων καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐννοίας καὶ σημασίας τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ ἄλλων τιῶν σημείων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἀποφαίνεται θετικῶς ὑπὲρ τοῦ κατ' ἀρχὴν κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν. Ἐπι θετικώτερον ἀποφαίνεται ἐν τῇ Δογματικῇ αὐτοῦ: «Τῶν Διαμαρτυρομένων διακρίνεται καὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις ἢ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐ μόνον διατηρούσα ἐν τῇ πράξει τὰ ἐπὶ μυστήρια μετὰ τελετουργικῶν τύπων ὀρθοδόξως ἠχούστων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν θεολόγων καὶ ἐπισκόπων αὐτῆς ἐξηγουμένη τὰς ἱεραρχίας ταύτας ὀρθοδόξως, ἤτοι «ὡς οὐσιώδη πρὸς προσήκουσαν οἰκονομίαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ κανονικὰ μέσα κατέχοντα σταθερὰν καὶ μόνιμον θέσιν ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἐκκλησίας» (σελ. 317) καὶ «Ὡς πρὸς τὰς χειροτονίας ὅμως τὰς ὑπὸ σχισματικῶν, καθηρημένων ἢ αἰρετικῶν γινόμενας, ἢ Ὄρθόδοξοι Ἐκκλησία καὶ πάσαι καὶ νῦν ἐδέξατο ὡς ἐγκύρους οὐ μόνον τὰς παρὰ σχισματικῶν καὶ παρὰ καθηρημένων, ἀλλὰ καὶ τὰς γινόμενας παρ' αἰρετικῶν ἀποδεχομένων τὴν Ἱερωσύνην ὡς μυστήριον καὶ κανονικῶς αὐτὴν τελούντων. Κατὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἢ Ὄρθόδοξοι Ἐκκλησία δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ τὰς χειροτονίας τῶν Ἀγγλικανικῶν κληρικῶν, προσιόντων, ἐφ' ὅσον ἱστορικῶς μὲν διετηρήθη ἢ ἀποστολικῆ διαδοχὴ τῆς Ἱερωσύνης, δογματικῶς δὲ ἢ Ἐπισκοπικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγγλικανίας ἀπονέμει τῇ Ἱερωσύνην χαρακτηρισμὸν μυστηρίου, ὡς ἀπεφάνθημεν ἡμεῖς ἀπαντώντες εἰς τοὺς ἐρωτή-

σαντας τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰεροσολύμων κληρικούς» (σ. 391 κ. ε.). Ὁμοίως ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος (Τὸ Ζήτημα περὶ τοῦ Κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν) λέγει: «Ταῦτα πάντα δηλοῦσιν ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία δέχεται τὴν Ἰερωσύνην ὡς θεοκαθίδρυτον διακονίαν. Δὲν καλεῖ μὲν τὴν χειροτονίαν ταύτην μυστήριον ἐν τῇ χειροτονικῇ, ἀλλὰ προσδίδει εἰς αὐτὴν τοὺς χαρακτηρισμοὺς Μυστηρίου... (σ. 14)... καὶ «οὕτως ἀνέγραψαν οἱ Ἀγγλικανοὶ τὰς κατὰ τοῦ κύρους τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν ἐνοστάσεις τῶν λατίνων, τὴν ὁρθότητα δὲ τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν ἐν συνόλῳ ἢ ἐν μέρει ἀπεδέχθησαν καὶ ἀποδέχονται ἱκανοὶ τῶν ὀρθοδόξων θεολόγων» (σ. 20). Ἐξετάζων δ' ἱστορικῶς τὰς μετὰ τῶν ὀρθοδόξων σχέσεις τῶν Ἀγγλικανῶν λέγει: «Ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ δὲν ἠμφισβητήθη ποτὲ σοβαρῶς ἡ κανονικότης τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ Πάπυρος, μέχρι δὲ τῆς στ' δεκαετηρίδος τοῦ 18 αἰῶνος οἱ ὀρθόδοξοι Ἱεράρχαι ἐκκοινωνοῦν ἐκκλησιαστικῶς πρὸς τοὺς Ἀγγλικανούς, ἀνευ τινὸς ἀμφιβολίας περὶ τῆς κανονικότητος τῆς Ἱεραρχίας αὐτῶν, καθ' ὃν τρόπον ἀνευ δισταγμοῦ τινος ἀναγνωρίζουσι τὴν κανονικότητα τῆς Ἱεραρχίας ἄλλων ἑτεροδόξων» (σελ. 71). «Ὅθεν, ἐξαιρέσει ὀλίγων τινῶν ὀρθοδόξων θεολόγων, οἱ μετὰ τὴν καταδικαστικὴν παπικὴν βούλλαν ἐπιστημονικῶς ἐξετάσαντες τὸ ζήτημα ἐδέχθησαν τὸ δυνατόν τῆς κατ' οἰκονομίαν καὶ ὑπὸ τινος ὅρου ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, ὃ δὲ τελευταίως αὐτὸ ἐξετάσας κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα τῆς ἀνεπιφυλάκτου καὶ ἀνευ ὅρων ἀναγνωρίσεως» (σελ. 72). Ὑπὲρ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανῶν χειροτονιῶν ἀποφαίνεται καὶ ὁ Ἀμβρόσιος ἐν τῇ περὶ ἐνώσεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς ὀρθοδόξου, Ἀθήναι 1891, ἔργῳ αὐτοῦ (σελ. 90, καὶ 96 99 καὶ ε.). Ἐπίσης ὁ Κωνσταντῖνος Δουβουνιώτης ἐν τῷ «Μυστηρίῳ» αὐτοῦ λέγει, ὅτι «ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τῆς ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τῶν χειροτονιῶν τῆς ἐπισκοπιανῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποδείξεως 1) τῆς κανονικότητος τῆς χειροτονίας τοῦ πρώτου ἐπισκόπου τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν μεταρρυθμίσειν, τοῦ Parker καὶ 2) τῆς ὁρθότητος τῆς περὶ Ἰερωσύνης καὶ τῶν μυστηρίων καθόλου τῆς ἐπισκοπιανῆς Ἐκκλησίας διδασκαλίας καὶ τῆς συμφωνίας αὐτῆς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀνατολικῆς. Τῶν ζητημάτων τούτων τὸ μὲν πρῶτον δύναται ὁπωσδήποτε δι' ἱστορικῆς ἐρεῦνης νὰ λυθῇ, τὸ δὲ δεύτερον τότε μόνον δύναται ἐπιτυχῶς καὶ ἀσφαλῶς νὰ λυθῇ, ὅταν ἡ ἐπισκοπιανὴ Ἐκκλησία ὀρίσῃ ἐπισήμως καὶ ἀδθεντικῶς ἑαυτῆς τὴν περὶ Ἰερωσύνης καὶ τῶν μυστηρίων καθόλου διδασκαλίαν» (σελ. 164).

Ἐβρίθω ἐν παρόδῳ, ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Δουβουνιώτου ἀπαιτούμενος καθορισμὸς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀνδρούτσου ἐπίσης ἀπαιτουμένη δήλωσις (τὸ Κύρος τῶν Ἀγγλ. Χειροτονιῶν σελ. 82-3), ἣτις ὑπενθυμίζει παλαιότερον τοῦ Ν. Δαμαλά παρομοίαν ἀξίωσιν (Περὶ τῆς Σχέσεως τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ὀρθοδόξον, Λονδῖνον 1867, σελ. 71 κ.ε.), ἐγένετο ἤδη κατ' ἐπανάληψιν, ὡς δεικνύουσι τὰ ἀνωτέρω μνημο-

νευθέντα διάφορα ἔγγραφα καὶ ἐπανειλημμένοι δηλώσεις κατὰ τὰς μετὰ τῶν ὀρθοδόξων τελευταίως γενομένας συζητήσεις, καὶ πλέον ἢ ἐπαρκῶς διεφωτισθησαν τὰ ζητήματα. Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Δουβουνιώτης λέγει: «Ἡ χειροτονία ἄλλως τε τῶν κληρικῶν τῶν ἐκ τοῦ προτεσταντισμοῦ εἰς τὸν ἀγγλικανικὸν κληρὸν προσερχομένων καὶ ἢ μὴ ἐπάνοδος τῶν ἀγγλικανῶν κληρικῶν εἰς τὰς τάξεις τῶν λαϊκῶν δεικνύουσιν ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία θεωρεῖ τὴν Ἰερωσύνην ὡς μυστήριον. Καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς ἐκ τοῦ 1537 ἢ 1538 οἱ Ἀγγλικανοὶ ἀπεφάνθησαν: «Τὸ μυστήριον τῆς Ἰερωσύνης δύναται κατὰ γράμμα νὰ κληθῇ μυστήριον, διότι εἶναι ἁγία τελετὴ διαταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ» (Περὶ τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς ὀρθοδόξου καὶ τοῦ Κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν Χειροτονιῶν, σελ. 12) καὶ «Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δύνανται κατ' οἰκονομίαν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰ μυστήρια καὶ αὐτὴν τὴν Ἰερωσύνην τῶν εἰς αὐτὴν προσερχομένων Ἀγγλικανῶν, ἢ δ' ἀπόρριψις ὑπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἰερωσύνης αὐτῶν εἶναι ἀτοπος, ἀντικειμένη πρὸς τὴν περὶ μυστηρίων θεωρίαν αὐτῆς» (σελ. 24). Ἐν τέλει ὁ Π. Κομνηνὸς διὰ τῆς προχείρου μᾶλλον αὐτοῦ μελέτης «Αἱ Ἀγγλικανικαὶ Χειροτονίαι», ἀποφαίνεται ὅτι «πᾶς ἀμερόληπτος θὰ πεισθῇ ὅτι ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία δικαίως πᾶν ἀξιοῦ, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὴ κάτοχος ἀληθοῦς Ἰερωσύνης καὶ ὅτι ἄρα ἐξ Ἰσου δίκαιον νὰ ἀναγνωρίσῃ τοῦτο αἱ ἄλλαι Ἐκκλησίαι, καὶ δὴ ἐν τοῖς πρώτοις ἢ ἡμετέροις, πρὸς ἣν αὐτὴ ἐπιδεικνύει πολλὴν στοργὴν καὶ ἐκτίμησιν» (σελ. 17) καὶ ἐν γένει προτείνει ἀνεπιφυλάκτως τὴν ἀνευ ἐνδοιασμῶν καὶ ὅρων ἀναγνωρίσειν τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν.

Τέλος πρὸς συμπλήρωσιν τῆς περὶ τῆς Ἰερωσύνης ἀντιλήψεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἱκανὸν θὰ ἦτο νὰ προστεθῇ ὅτι, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω στοιχείων φαίνεται καὶ τῆς μελέτης τῆς σχετικῶς μνημονευθείσης βιβλιογραφίας, οὐδεμία καταλείπεται ἀμφιβολία περὶ τῆς καθαρῶς μυστηριακῆς ἀντιλήψεως τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, οὐ μόνον πρὸς τὰ δύο κυριώτερα τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ πέντε, ὡς καὶ πρὸς τὰ κύρια σημεῖα τῆς πίστεως, ὡς ταῦτα κατὰ καιρὸς ἀνεπτύχθησαν, ἐπισήμως τε καὶ ἀνεπισήμως, ὑπὸ τῶν συνόδων τοῦ Λάμπου καὶ τῶν διαφορῶν ἐπιτροπειῶν τῶν συζητησασῶν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων καὶ πρότερον μὲν καὶ ἰδιαίτερος τελευταίως μετὰ τῶν Ρουμάνων θεολόγων, οἱτινες καὶ τὰ στοιχεῖα ταῦτα τῆς πίστεως τῶν Ἀγγλικανῶν λαβόντες ὑπ' ὄψιν, ἀπεφάνθησαν ὁμοφώνως περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν.

Κατὰ ταῦτα ἡ Ἰερωσύνη ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως θεωρεῖται καὶ εἶναι ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ μυστήριον, θεῖον ἔχον τὴν σύστασιν καὶ διὰ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀίσθητῶν σημείων τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ τῆς προσευχῆς παρέχον τὴν θεῖαν χάριν εἰς τὸν ἐπὶ τῇ βίασει τῶν ἀναγκαιουσῶν προϋποθέσειν χειροτονοῦμενον, ὅστις ἐπὶ πλέον χειροτονεῖται μόνον ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων κανονικῶς καὶ ἐπὶ τῇ βίασει τῆς ἀδιασπάστου ἀποστολικῆς

διαδοχής κατεστημένων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπισκόπων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν αὐτὰ εἶναι ἀκριβῶς τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουσι τὴν τε σύστασιν καὶ τὸ κύρος τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο οὐδεμία, οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη, καταλείπεται ἀμφιβολία ὅτι ἡ Ἁγγλικανικὴ Ἐκκλησία πρεσβεύει περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης ὅ,τι καὶ ἡ Ὀρθόδοξος καὶ ὑπάρχει ἀπόλυτος ταυτότης δογματικῆς ἀντιλήψεως ὡς πρὸς τὸ μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης, τοῦλάχιστον παρρησία πρὸς τὴν ὑφισταμένην καὶ μεταξύ τῆς Παπικῆς, τῆς Παλαιοκαθολικῆς καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀρμενικῆς, ἐξ ἐνός, καὶ τῆς Ὀρθοδόξου ἀφ' ἑτέρου.

Τοιαύτης οὐσίας τῆς δογματικῆς θέσεως τοῦ ζητήματος, δεῦτε ἴδωμεν τέλος τὴν κανονικὴν τοῦ πράγματος ἐποψιν.

(Συνεχίζεται τὸ τέλος)

ΕΓΓΡΑΦΟΝ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Ἐπερὶ τακτοποιήσεως τῆς στρατολογικῆς καταστάσεως τῶν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου προσερχομένων».

Πρὸς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ διαβιβάσωμεν καὶ γνωρίσωμεν, ὅτι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν συνημμένων, οἱ ἐκείστοτε προχειριζόμενοι εἰς θρησκευτικούς λειτουργοὺς ἔφεδροι δὲν σπεύδουσι μετὰ τὴν χειροτονίαν τῶν ἀποστείλωσιν ἀμέσως εἰς τὰ οἰκεία Στρατολογικὰ Γραφεῖα τὰ πιστοποιητικὰ τῶν, ἵνα συμφώνως τῷ ἀρθρῷ 81 Νόμου 4324 περὶ Στρατολογίας διαγραφῶσιν ἐκ τῶν οἰκείων Στρατολογικῶν Γραφείων.

Ἐκ τῆς παραλείψεως δὲ ταύτης ἐξακολουθοῦσι, καίτοι προχειρισθέντες εἰς Λειτουργοὺς, νὰ φέρονται εἰς τὰ Στρατολογικὰ βιβλία ὡς ἔφεδροι καταζητούμενοι πολλάκις καὶ ὡς ἀνυπότακτοι κατὰ τὰς ἐκείστοτε προσκλήσεις τῶν ἐφέδρων τῆς κλάσεώς τῶν, ἔτι δὲ ἐκ τῆς μὴ διαγραφῆς τῶν ἐκ τῶν βιβλίων προκύπτουσι σοβαρώταται ἀνωμαλίας εἰς τὰ βιβλία τῆς Ἐφεδρικῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως, ἐν τῇ εὐαρεσκείᾳ σας, ἐκδώσῃτε γενικὴν ἐγκύκλιον, δι' ἧς νὰ ὑποχρεῶνται οἱ ἐκείστοτε καθ' ἅπαν τὸ Κράτος χειροτονούμενοι, ἵνα ἐντὸς 20ημέρου ἀπὸ τῆς χειροτονίας τῶν ἀποστείλωσιν εἰς τὰ εἰς ἃ ὑπάγονται Στρατολογικὰ Γραφεῖα πιστοποιητικὸν τῆς χειροτονίας τῶν, εἰς ὃ νὰ ἐμφαίνονται καὶ τὰ Στρατολογικὰ τῶν στοιχεῖα (ὄνοματεπώνυμον, ὄνομα πατρός, ἔτη γεννήσεως, Κλάσεως, Δῆμος ἢ Κοινότης ἐγγραφῆς καὶ Νομός).

Ἐπὶ πλέον δὲ προσκαλέσητε ἅπαντας τοὺς μέχρι σήμερον χειροτονηθέντας εἰς Θρησκευτικούς Λειτουργοὺς ὁλοκλήρου τοῦ Κράτους μὴ ὑπερβάντας τὸ 50ὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν, τοῦτέστι τοὺς γεννηθέντας μέχρι τοῦ ἔτους 1890 καὶ μικροτέρους καὶ μὴ ἀποστείλαντας εἰς τὸ Στρατολογικὸν Γραφεῖον τῆς καταγωγῆς τῶν πιστοποιητικῶν χειροτονίας, ν' ἀποστείλωσι

τοιοῦτον ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως τῆς ὑμετέρας ἐγκυκλίου, ἵνα βάσει τούτου ἐνεργηθῇ ἡ διαγραφή τῶν ἐκ τῶν Στρατολογικῶν βιβλίων.

Ἀντίγραφα δὲ τῶν ἐκδοθησομένων ἐγκυκλίων ὑμῶν παρακαλοῦμεν ὅπως κοινοποιήσητε καὶ ἡμῖν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Ἀυγούστου 1939

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«*Νενίκηνται...*»

Ἡ εορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Παύρου, τὴν ὁποῖαν πρὸ ἡμερῶν ἐωριόασαμεν, δὲν εἶναι μόνον ἀναμνηστικὴ τοῦ θανάτου τῆς Κεχαριτωμένης, ἀλλὰ καὶ ὑπομνηστικὴ τῆς νίκης ἐναντίον τῶν ὄρων τῆς Φύσεως, οἱ ὁποῖοι πράγματι διὰ τοῦ βίου τῆς Θεομήτορος πολλαχῶς ἀνειράπησαν. Ἀλλὰ καὶ ἐτέρας νίκης τὴν ἀνάμνησιν φέρει πᾶσα τῆς Θεοτόκου εορτὴ. Τῆς νίκης ἐναντίον τοῦ προαιωνίου τῆς ἀνθρωπότητος ἐχθροῦ, τοῦ ὁποίου κατέλυσε τὰ ἔργα καὶ τὸ κράτος ἢ ἐκ τῆς Παρθένου γέννησις τοῦ Σωτήρος ἡμῶν. Δικαίως ὅθεν μακαρίζουσιν αὐτὴν πᾶσαι αἱ γενεαί.

Ἵσσει πομφόλυγες.

Ἐκαστον ἔτος ἀνασκαφῶν εἰς τὰς χώρας, ἐν ταῖς ὁποῖαις ἐκτυλίσσονται τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀφηγεῖται ἡ Ἁγία Γραφή, δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ πανηγυρικὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀπολύτου ἀξιοπιστίας τῶν ἱερῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα, ἰδίᾳ δὲ τὰ τῆς Π. Δ., τοσαύτας ὑπέστησαν ἐπιθέσεις κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος, αἱ ὁποῖαι ὡσεὶ πομφόλυγες διαλύονται ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην. Ἡ ἐπιβεβαίωσις δὲ γίνεται σήμερον οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει κούφων θεωριῶν καὶ συλλογισμῶν, ὡς ἔγινεν ἢ ἀπόρριψις τῶν, ἀλλὰ βάσει **γεγονότων**, τὰ ὁποῖα φέρει εἰς φῶς ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη. Οὕτως ἢ Ἁγία Γραφή, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ὀρθολογισμοῦ ἀσκηθεῖσαν δοκιμασίαν, ἀναλάμπει καὶ πάλιν ἐτι λαμπροτέρα. Οἱ πιστοὶ οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε ἀπεμακρύνθησαν τῆς βεβαίας πίστεως ἐπὶ τὴν ἀκριβεῖάν τῆς εἶναι ἰδιαιτέρως εὐγνώμονες πρὸς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος ἔλαμψε καὶ πάλιν τὸ φῶς Αὐτοῦ καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς ἐπὶ πλεῖον πειρασθῆναι. Ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος, τῇ εορτῇ τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, κατὰ τὸν Μέγαν Ἐσπερινόν, ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ εορτάζοντι ἰ. ναφ τῆς Παναγίας Καισαριανῆς, τὴν δὲ πρωτὴν ἐτέλεσε τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ ἐκήρυξε τὸν θεῖον λόγον ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναφ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ἀμαρουσίου, καὶ τῇ ἐπομένῃ ἀνελθὼν εἰς τὴν ἰ. μονὴν Πεντέλης ἐτέλεσε τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ Μνημόσυνον τῶν κειτόρων τῆς ἰ. μονῆς, νουθετήσας πατρικῶς τοὺς ἐν αὐτῇ βιοῦντας ἀδελφούς.

Ἐχορηγήθη τῷ Σεβ. Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας τετραήμερος ἄδεια ἀπουσίας ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ πρὸς μετὰ βασιὴν εἰς Σπάρτην δι' ὑπηρεσιακοὺς λόγους. Ὡσαύτως ἐχορηγήθη τῷ Σεβ. Ἰωαννίνων δεκαπενθήμερος ἄδεια ἀ-

